

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 27
34/2012
1. september 2012

L. S. Kukuřička

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 0,50 €

Tlmočníci pre slovenských Maďarov
Strana 4.

Choré zdravotníctvo
Strana 5.

Milan Čič o Ústave SR
Strana 6.

Zabili partizána Kukorelliho svojí?
Strana 10.

Zo života Maticy slovenskej
Strana 11. - 12.

SLOVO O SLOVENSKU

Pred takmer dvadsiatimi rokmi som mal v jedno slnečné septembrové popoludnie možnosť posediť si s baťkom Mináčom. Sedeli sme za starým dreveným stolom vo dvore jeho chalupy v Hasprunke. Predtým sme sa občas stretli v Klube spisovateľov, prípadne na dákej vernisáži, ale tento rozhovor, do ktorého sa nám miešali akurát tak pavučiny babieho leta, som si zapamätal.

Chvíľu sme sa zhovárali o literatúre, prišla reč aj na osobné veci a na záver sa rozhovor stočil na spoločenskú situáciu. Bolo to akurát zopár dní po dejinných chvíľach, keď sa tvorila naša štátnosť. Vlado Mináč vtedy povedal: „Ústava štátu to je ako rodný list u dieťaťa. Niežeby to dieťa neexistovalo aj bez toho dokumentu, ale len s rodným listom prejde od prvého vysvedčenia až po skúšku dospelosti.“

Neviem, či je to originálny citát večného hľadača, nespokojenca, no zároveň národovca a priameho človeka, akým Mináč bol. Možno si upravil a rozvinul myšlienku niektorého z veľkých duchov minulosti. Lenže v to septembrové popoludnie som tieto slová vnímal ako definíciu, pod ktorú by sa pokojne podpísal aj taký Francúz či Američan, teda príslušníci národov, ktoré svoj patriotizmus dávajú bez hanby, ba často aj okázalo, najavo. U nás sa však stretávame s niečím iným. S akousi čudnou mániou sebaopodceňovania, so zľahčováním, ak nie priam s ironizovaním všetkého, čo tvorí a vytvára základy nášho národného jestvovania. Nie je to tak dávno, keď sa niektoré médiá doslova pretekali, kto lepšie zosmiešni zákon, ktorý našu hymnu a preambulu ústavy chcel umiestniť do školských tried. Aj dnes z médií každú chvíľu počujeme hlasy ironizujúce Ústavu Slovenskej republiky. Ale nadväzujúc na Mináčove slová môžeme povedať: Kto si neváža rodný list, neváža si ani svojich rodičov, svoj rod. Mal by to napraviť čím skôr, lebo úmrtný list za neho budú vypisovať už iní.

Maroš M. BANČEJ

Národná ustanovizeň je neodmysliteľná od ústavného smerovania Slovákov Druhá ústava druhej republiky je historický fakt

BRATISLAVA (Dušan D. KERNÝ) – Zápas o rešpektovanie Dňa ústavy a ústavných tradícií Slovákov a Slovenska pokračuje aj v roku 2012. Dnes o tom svedčí rozsiahly spor, ktorý zdanlivo rozdeľuje sviatky – a tým aj spoločnosť – na civilné, občianske a cirkevné.

Spor, prudká verejná diskusia, rozpory a odvolávanie sa na medzinárodné zmluvy, konkrétne s Vatikánom, sa dostal do popredia, keď máme vládu a parlament, na čele ktorého je politik, vďaka ktorému sa ústava prijala, a odporcovia, politickí protivníci slovenskej ústavy a zvrchovanosti ústavy sú dnes v bezvýznamnej mimoparlamentnej opozícii. Je to prvá takáto historická situácia v tomto storočí – teror ekonomie v krízovom období stojí proti trvalosti tradícií a pevného ukotvenia sviatkov. Tie sú dôležité práve tak pre stabilitu

občianskeho vedomia, ako aj prvoradé pre to, čo všetkých bez rozdielu môže spájať – a to je ústavné vlastenectvo, odanosť ústave, na ktorej stojí právny štát. A zároveň slovenskej tradícii – pamätným, dovedna prepojeným národným a zároveň cirkevným sviatkom. Vybudovanie pevnej ústavnej tradície je trvalý proces. Nemal by podliehať konjunkturálnym zmenám. Zmeny neostávajú bez následkov na národné, občianske a právne vedomie a istoty obyvateľov a na formovanie nových generácií nového štátu – ako to ukazuje celý terajší

vývoj dvadsaťročnej Slovenskej republiky.

Matica slovenská je tou inštitúciou a jej členstvo tými obyvateľmi, ktorí majú plné morálne a politické právo sa vyjadrovať aj v terajšej diskusii. Je to právo dané dejinami Slovákov, celými slovenskými politickými dejinami, ako aj konkrétnym vývojom k ústavnoprávnosti v rokoch 1992 a 1993, keď vznikala demokratická Slovenská republika. Štátoprávny vývoj Slovákov sa začal v polovici 19. storočia a je neodmysliteľný od matičného pohybu.

(Viac na 2. strane)

Premiér R. Fico prisahá na Ústavu SR.

Matica slovenská vidí priestor na zúročenie svojho ľudského celoslovenského potenciálu Matičiarci ponúkajú vládnej rade pre kultúru svoje skúsenosti

BRATISLAVA (Ivan BROŽÍK) – Súčasná vláda pod vedením Roberta Fica konštituuje svoje poradné orgány. Dôsledne zvažuje, aké zameranie či oblasť pôsobnosti by „rady vlády pre...“ mali mať. Jednou z úvah v tomto smere od jednofarebného kabinetu strany SMER je zámer zriadiť aj Radu vlády SR pre kultúru.

Matica má záujem o členstvo v Rade vlády pre kultúru.

Nie je to nový zámer. Na verejnosti ho prezentoval novozvolený premiér Robert Fico už krátko po voľbách. Konkrétne, bolo to na brífingu po uvedení Mareka Maďariča do funkcie ministra kultúry a Ivana Sečika na post štátneho tajomníka rezortu. Predstavitelia rezortu ministerstva kultúry prezentovali odhodlanie posunúť kultúru vyššie naprieč časom krízy. Napokon, návrh na vytvorenie Rady vlády pre kultúru sa dostal aj do vládneho programového vyhlásenia. Ako poradný orgán ministrov sa tak zarádaj k doterajším už štrnástim.

Predsedom Rady vlády pre kultúru sa má logicky stať minister Marek Maďarič. Jej ďalšími členmi budú ministri financií, zahranič-

ných vecí, práce, školstva, dopravy a hospodárstva. Okrem toho v nej bude mať svoje zastúpenie samospráva, reprezentatívne profesijné združenia, ktoré sú aktívne v oblasti kultúry, Ekumenická rada cirkví či Konferencia biskupov Slovenska. Medzi členov zasadne aj generálny riaditeľ Rozhlasu a televízie Slovenska, ale tiež tri uznávané osobnosti kultúrneho a spoločenského života. Minister kultúry M. Maďarič predpokladá, že rada „bude orgánom s dostatočným postavením, kde bude mať kultúrna obec príležitosť vyjadrovať sa k strategickým materiálom a prichádzať s vlastnou iniciatívou“.

(Viac na 2. strane)

3 OTÁZKY PRE: Bystríka ŠIKULU, šéfredaktora časopisu Slovenské pohľady

• Slovenské pohľady sú v súčasnosti najstarší literárny časopis v Európe. Aký je to pocit sedieť na šéfredaktorskej stoličke v matičnom časopise, ktorý sa stal doslova legendou?

Dôvera zaväzuje, najmä ak dostanete príležitosť viesť časopis, od ktorého založenia vlni uplynulo 165 a od obnovenia 130 rokov. Je to záväzok podieľať sa na jeho ďalšom vývoji a smerovaní. Nejde to totiž bez zodpovednosti a rešpektu k práci predchodcov – Hurbanom počnúc a Štefanom Moravčíkom, s ktorým ma spája dvadsať rokov tvorivej spolupráce a priateľstva, končiac. A tak skôr ako o pocitoch by sa dalo hovoriť o vedomí kontinuity.

• V SP uverejňujú autori všetkých vekových kategórií. Cítite nejaký rozdiel medzi mladými autormi napríklad pred pätnástimi rokmi a dnes? Povedzme v dravosti či nebudaj v kvalite?

Svet sa stále globalizuje a zmenšuje. V zborníku Chtíví svetla III. (Národné osvetové centrum, 2010) som napísal, že literárne postavy mladých autorov si na rozdiel od našich čias volajú mobilnými telefónmi a namiesto telegramov si posielajú esemesky, píšu o virtuálnej realite a nepohybujú sa výlučne v slovenskom prostredí. Ale aj to, že ľudské srdce sa nemení. A rovnaká je tiež vzdialenosť od jedného človeka k druhému, ktorú sa snažia svojimi textami prekonať. To ostatné sú rekvizity. Generačná dravosť je prirodzená, kvalitu overí čas.

• Časopis je živý organizmus a postupne sa vyvíja. S čím sa chcete v SP popasovať v najbližšom ročníku?

Pokračovať v ankete Vznik Slovenskej republiky, pripomenúť si príchod Konštantína a Metoda na Veľkú Moravu, založenie Maticy slovenskej. Prehľbovať spoluprácu so zahraničnými Slováckmi, s vedeckou obcou a „NOCkou“, organizujúcou literárne súťaže. Prozaik Július Balco nám pripravuje už tretí poviedkový blok mladej literatúry. Pozornosť budeme venovať aj regiónom, matičnému životu a slovenským literárnym periodikám v zahraničí.

Zhovárať sa Maroš M. BANČEJ, Foto: autor

R - 2012040

NEOGRAFIA
MARTIN
www.neografia.sk

Národná ustanovizeň je neodmysliteľná od ústavného smerovania Slovákov

V poradí druhá ústava druhej republiky je historický fakt

(Dokončenie z 1. strany) – Štátoprávne požiadavky stáli pri kolíske zrodu Matice slovenskej a celého slovenského pohybu a naopak. Kvôli nim bola Matica slovenská vystavená v Uhorsku represii a zhabaniu majetku. Takisto v roku 1992 a 1993 Matica slovenská a matičné hnutie, matičiari boli tým rozhodujúcim činiteľom, ktorý podporoval smerovanie najprv k parlamentnej zvrchovanosti a potom vznik samostatnej SR s jej základným zákonom – ústavou. Boli to vtedajší i terajší matičiari, ktorí formulovali základné požiadavky a boli rozhodujúcimi inšpirátormi textu preambuly ústavy: „My národ slovenský, pamätajúc na politické a kultúrne dedičstvo svojich predkov a na stáročnú skúsenosť zo zápasov o národné bytie a vlastnú štátnosť, v zmysle cyrilometodského duchovného dedičstva a historického odkazu Veľkej Moravy, vychádzajúc z prirodzeného práva národov na sebaurčenie, spoločne s príslušníkmi národnostných

menšín a etnických skupín žijúcich na území Slovenskej republiky, v záujme trvalej mierovej spolupráce s ostatnými demokratickými štátmi, usilujúc sa o uplatňovanie demokratickej formy vlády, záruk slobodného života, rozvoja duchovnej kultúry a hospodárskej prosperity, teda my občania Slovenskej republiky uznáme sa prostredníctvom svojich zástupcov na tejto ústave.“

■ VYJASŇOVANIE POJMOV

Slovenská republika je zvrchovaný demokratický a právny štát a neviaže sa na nijakú ideológiu ani náboženstvo – toto rozhodnutie je dôležité pre Slovenskú republiku aj z historických dôvodov. Vyhlásenie Slovenského štátu 14. marca 1939 bolo politickým aktom, ale prvou Slovenskou republikou sa stal tento štát 21. júla 1939, keď sa prijala ústava a s ňou aj po prvý raz v dejinách nový názov – Slovenská republika. Preto sa vlastne dnes presadzuje aj v časti matičných

historikov a politológov a verejnosti jednoznačné pomenovanie prvá Slovenská republika, hovorí sa o prvej ústave Slovenskej republiky, hoci ide o zásadne odlišné historické obdobia a právne texty. Faktom však je, že bola prijatá ústava a bolo to vyvrcholenie úsilia o slovenskú politickú nezávislosť.

Nie bezkonfliktné vyjasňovanie termínov a názvov sa odohráva až teraz, presnejšie po roku 1993. Lebo od augusta 1944 až do roku 1989 sa vlastne rešpektoval ústavný dekrét prezidenta E. Beneša o obnovení čl. právneho poriadku a neskorších vládných nariadení z roku 1945; tie definujú obdobie neslobody od 30. 9. 1938 do 4. 5. 1945 – právne dokumenty prijaté v tomto období nie sú – s istými výnimkami – súčasťou československého právneho poriadku.

■ NOVÁ REALITA

Obdobie neslobody je ešte dnes termínom vedeckých konfe-

rencii. Nová politická, geopolitická a geoeconomická realita nových generácií si vynucuje aj novú mieru sebaspoznávania slovenských národných dejín a osobností v nich. Umožňuje aj politologickú terminológiu o prvej a druhej Slovenskej republike, o prvej a druhej slovenskej

ústave používať ako fakt osobitne v matičnom prostredí priamo späť so štátoprávnym usporiadaním Slovenska prinajmenšom od Memoranda slovenského národa prijatého v Martine v roku 1861 a priamo späť so vznikom SR a jej ústavy v roku 1992. Foto: Ladislav LESAY

Vláda SR navrhla zrušiť Deň Ústavy SR ako štátny sviatok.

Matica slovenská vidí priestor na zúročenie svojho ľudského celoslovenského potenciálu

Matičari ponúkajú vládnej rade pre kultúru svoje poznatky a skúsenosti

(Dokončenie z 1. strany) - Rada sa má zaoberať otázkami súvisiacimi s rozvojom, tvorbou a podporou kultúry a uchovávaním kultúrneho dedičstva. Na riešenie konkrétnych pracovných úloh bude fungovať aj niekoľko jej výborov, konkrétne pre umenie, kultúrne dedičstvo, kultúrno-osvetovú činnosť a tradičnú kultúru, ale aj pre médiá.

■ MATIČNÝ HLAS

Tu kdesi sa otvára priestor aj pre matičný hlas či hlasy. Vychádzajúc z výrokov či už predsedu vlády alebo ministra kultúry pred Maticou slovenskou stoja významné úlohy, nové výzvy a ambicióznejšie ciele, ako to bolo ešte v nedávnej minulosti. Robert Fico tvrdí, že „Matica slovenská by sa mala stať stabilizujúcim prvkom celej spoločnosti, spájať a nie rozdeľovať“, a dodáva, „ak by podobnú inštitúciu mali iné krajiny, určite by si ju viac vážili“.

Minister kultúry Marek Maďarič očakáva od Matice aj isté zmeny a „novú, autentickú oblasť pôsobenia“. Podľa ministra Maďariča by Matica slovenská „mala dávať presvedčivé argumenty, čo mieni robiť a ako mie-

ni prispievať k rozvoju spoločnosti“. Matica teda prostredníctvom svojich členov organizovaných po celom Slovensku skromne argumentuje, že jednou z jej ambícií ako prispieť k rozvoju spoločnosti je napríklad aj to, že

sa jej zástupca stane členom pripravovanej Rady vlády pre kultúru. Matica vychádza z predpokladu, že je dôkladným znalcom stavu kultúry aj v tých najmenších obciach na Slovensku, že jeho históriu ctí a kultivuje ako nehmotný národný poklad. Aj podľa ministra kultúry má Matica významnú úlohu napríklad v rozvoji kultúry a jazyka.

dielať niektoré kultúrne inštitúcie, ale aj jednotlivci.“ Štatút Rady vlády pre kultúru by mala vláda schváliť v septembri, rada začne pracovať okamžite po tom, ako budú známi jej členovia. V samotnom návrhu štatútu Rady vlády pre kultúru sa píše: „Vzniká s cieľom posilniť význam kultúry a potrebu systematického dialógu a koordinovaný postup medzi rezortom kultúry, inými ministerstvami a ústrednými orgánmi štátnej správy, zástupcami samosprávy a ďalšími dôležitými aktérmi a v neposlednom rade s predstaviteľmi inštitúcií a osobností kultúrnej obce. Bude plniť úlohu koordinačného a iniciatívneho orgánu vlády Slovenskej republiky pre riešenie otázok súvisiacich s rozvojom, tvorbou a podporou kultúry a uchovávaním kultúrneho dedičstva. Predstavitelia kultúry sa budú jej prostredníctvom takisto odborne vyjadrovať k rôznym legislatívnym zámerom rezortu.“

Foto: archív SNN

Vedenie Matice predstavilo návrh jej vízií do blízkej budúcnosti.

■ ČAS NA ZVAŽOVANIE

Slovenské národné noviny sa zaujímali o to, v akom štádiu je príprava konštituovania tejto novej vládnej rady priamo na Ministerstve kultúry SR. Dostali sme nasledujúcu odpoveď: „Návrh Štatútu Rady vlády Slovenskej republiky pre kultúru je momentálne v medirezortnom pripomienkovom konaní, finálne zloženie členov rady je zatiaľ neuzavreté. V rámci Rady vlády pre kultúru budú existovať stále pracovné skupiny na riešenie konkrétnych otázok, na ktorých sa budú môcť po-

VŠIMLI SME SI

Smutná plavba korábu zdravia

Domy sú ako lode. Stavby, ktoré plávajú časom. Na potulkách starou Bratislavou nemôžete obísť impozantnú budovu na Bezručovej ulici číslo 3 a 5. Hneď oproti modrému kostolíku chátra roky priamo v centre. Na budúci rok osláví 75. narodeniny. Nevyužitá, spustnutá, nepotrebná?

A spolu s touto loďou odchádzajú aj spomienky na nemocnicu priamo v srdci hlavného mesta. Bola korábom zdravia. Vyše štyridsať rokov v nej pracovala MUDr. Magdaléna Kuchárová, ktorá má už 87 rokov, ale dobre si pamätá, ako túto loď z tehál v roku 1938 stavali vtedy ešte na Ranaysovej ulici. A hoci sa nikam nepohla, omedľo už zakotvila na Bezručovej ulici. Potrápila stavbárov, keďže pri výkope základov sa objavila voda. Dlho a práce ju museli prečerpávať, aby stavba mohla pokračovať. Na čísle 3 bol v nemocnici na Bezručovej prvý paternoster v Bratislave. Na čísle 5 bola tzv. „krankasa“, tak všetci Bratislavčania podľa MUDr. Kuchárovej volali tu sídliace zdravotné stredisko. Dnes pripomína vrak... Stroskotané zdravotníctvo.

„Je mi veľmi ľúto, že táto budova je dlhodobo zatvorená a neslúži

pacientom.“ Kedysi – podľa spomienok doktorky Kuchárovej – sem na „Bezručku“ chodili z celého Slovenska pacienti na posudkové oddelenie, kde sa rozhodovalo o odškodňovaní úrazov. Pani Magdaléna sem nastúpila do prvého zamestnania k legendárnemu lekárovi MUDr. Ivanovi Chodákovi, ktorý bol známy futbalista ŠK Bratislava. A zostala Bezručovej verná celý život.

Nuž nielen MUDr. Magdaléna Kuchárová smúti nad čudným osudom tejto impozantnej stavby. Kedysi na ňu hľadali Slováci s nádejou, že tu nájdú útechu pred svojimi bolesťami. Dnes na ňu hľadajú už len začudovaní turisti, čo je to za chátrajúcu stavbu. A miestnym je ľúto.

Text a foto: (hab)

Z polí sa ozýva SOS, vláda R. Fica ho vypočula a neodkladne koná

Prvá pomoc prichádza cez farmárov

Obraz súčasného slovenského poľnohospodárstva ako by uviazol v závere leta roku 1947. Katastrofálny nedostatok zrások a viacerých ďalších negatívne pôsobiacich faktorov zapríčinili, že namiesto úrody rátajú roľníci škody. A dorátať sa nebude ľahké.

Súčasná vláda za katastrofálnym stavom v poľnohospodárstve vidí zároveň „rozvoj vídieka, zamestnanosť obyvateľstva a obrovské množstvo aktivít“, vyhlásil na výjazdovom rokovaní v Nových Sadoch premiér Robert Fico. Najdôležitejšie pre prvovýrobcov je schválenie štátnej pomoci 10 miliónov eur na úhradu časti spotrebnej dane z minerálneho oleja, tzv. červenej nafty. Samozrejme, že z radov „analytikov“ sa ozýva takmer súzvučné konštatovanie o „nesystémovom kroku“, aj keď žiadne riešenie doteraz neponúkli. Akosi si nevšimli skutočnosť, že napríklad francúzski socialisti idú celoplošne znížiť spotrebnú daň na pohonné hmoty, lebo ekonomiku likvidujú ich extrémne ceny.

Vláda sa tiež rozhodla nezvyšovať nájomné za pôdu prenajatú od Slovenského pozemkového fondu. Družstvám najviac postihnutým suchom dokonca bude môcť pozemkový fond priznať zľavu či vyše mesačný odklad splátok nájomného. Štát prichádza aj s rozhodnutím o skoršom vyplácaní doplnkových priamych platieb poľnohospodárom už po 15. októbri. Budú si tiež môcť výhodnejšie požičať peniaze s pol-percentným úrokom. Preplácať sa

systémových riešení na pomoc slovenskému poľnohospodárstvu. Za významnú pomoc však označil úhradu časti spotrebnej dane z minerálneho oleja, tzv. červenej nafty.

Podľa viacerých odborníkov je najalarmujúcejší stav v slovenskej živočíšnej výrobe, ktorú postupne „dobrovoľne“ odovzdávame do rúk zahraničnej konkurencie. Ak ju chceme zachrániť, je najvyšší čas. A ak sa máme ešte raz vrátiť do roku 1947, potom pripomeňme, že už vtedy hydroológ Oto Dub upozornil na neriešené vodohospodárske problémy Slovenska, na potrebu vybudovať meliorácie, zavlažovaco-odvodňovací systém a navrhol aj ďalšie, len zdanlivo podružné opatrenia. Napríklad „vysádzať stromové vetrolamy a živé ploty proti smeru teplých vetrov na zamedzenie prílišného vysušovania pôdy“. Za dôležité označil aj zalesňovanie a podstatné zvýšenie počtu malých vodných nádrží a rybníkov.

Ján ČERNÝ

Nastáva čas na zmenu systému?

Roman MICHELKO

Keď pred dvadsaťjeden rokmi SNR prijala Ústavu SR, žili sme v ilúzii, že prijatím tohto dokumentu sa nielen symbolicky zavŕši náš národno-emancipačný proces, ale štát, v ktorom budeme žiť, bude skutočnou autentickou demokraciou.

Bohužiaľ, za tých dvadsaťjeden rokov sme si prešli očistcom divokej privatizácie, ktorý na mentálnom zdraví spoločnosti zanechal nezmazateľnú stopu. Obrovské transfery majetku v extrémne krátkom čase zrodili vrstvu oligarchov (finančných žralokov), ktorí s typickou novozbohatlickou mentalitou začali túto spoločnosť ovládať.

Už dávno nežijeme v skutočnej demokracii. Žijeme v postdemokratickej ére. Moc používa „demokratickú“ legitimitu len ako zásterku, pri-

čom reálne rozhodovanie sa už dávno presunulo do šedivej zóny lobistov, ktorí de facto najviac ovplyvňujú konanie vlád a prijímanie legislatívy. Inak povedané, ak by voľby mohli niečo zmeniť, dávno by ich zrušili. Dnes o všetkom dôležitom rozhodujú silné finančné skupiny a „voľby“ sú už len akýsi „povinný folkór“, relikť z dôb demokratických, keď mienka ľudí ešte o niečom podstatnom mohla rozhodovať. To, čo dnes žijeme, je vláda tej najhoršej oligarchie a plutokracie, pričom vládnú moc vykonávajú dôkladne vybraní predstavitelia meritokracie. Vytvoril sa systém, ktorý je dostatočne odolný voči prirodzenému striedaniu garnitúr. Demokraticky zvolené vlády sú schopné maximálne posúvať akcenty svojej politiky, ale nie zásadne meniť paradigmu

vývoja. Preto vlastne neprekvapí, že niektorí politici (napr. Jirko Malchárek) zdegenerovali na bezduchých vykonávačov či ponížených služobníkov týchto skupín.

Previazanie vysokého biznisu s politikou už ani nie je verejným tajomstvom. Je to nesporný fakt, ktorý dnes vnímame ako úplnú

KOMENTÁR

samozrejmosť. Kauza Gorila len týmto praktikám nastavila zrkadlo. Zaujímavé je, že ani masívne občianske protesty na tom nič nezmenili. Naopak, arogancia finančných žralokov pôsobí v nezmenenej sile, ba dokonca graduje. Ako inak ako prejav bezbrehej arogancie možno hodnotiť výzvu skupiny, ktorá sa pokúsila „zakázať“ ministromi vnútra Kaliňákovi predniesť správu

o vyšetrovaní tejto kauzy na pôde parlamentu. Tým chcela vyslať jasné posolstvo. Všetko v tomto štáte máme pod kontrolou. Nejde len o to, že pod palcom máme všetky politické strany a v zásade kontrolujeme celý politický systém na Slovensku, ale aj súde konajú zväčša len tak, ako to vyhovuje nám. Aj preto poslali mimoriadne dovolanie na Najvyšší súd SR, keďže krajský súd v Bratislave si „dovolil“ zrušiť rozhodnutie okresného súdu o zákaze vydania knihy Toma Nicholsona.

Žijeme v prelomových časoch. Oligarchovia musia konečne pochopiť, že známy Talleyrandov bonmot o tom, že nikto nie je neskorumpovateľný, každý má len svoju cenu, stopercentne neplatí. Finančná skupina si možno môže kúpiť zopár predajných politikov, možno má schopnosť ovplyvňovať rozhodnutia sudcov, ale prirodzený odpor voči takto nastavenému systému neumŕtvi, celý slovenský národ si nekúpi.

Nazretie do ohyzdných útrob našej politiky bude mať snáď katarzný účinok. Je najvyšší čas, aby sa ľudia prebrali z apatie a pove-

dali si dosť. Ďalej už v takomto systéme žiť nechceme. Absolútnym fetišom v našej spoločnosti sa stala takmer absolútna nedotknuteľnosť súkromného majetku, a to bez ohľadu na spôsob jeho nadobudnutia. Už len teoretickú debatu o vyvlastnení vo verejnom záujme a za náhradu opozícia a médiá vykresľujú ako prejav krajného politického extrémizmu.

Za tých dvadsaťjeden rokov, čo platí Ústava SR, sa naša spoločnosť veľmi posunula, reálna moc už dávno nie je v rukách ľudí a je najvyšší čas s tým niečo robiť. Možno inšpiráciou pre nás by mal a mohol byť islandský model. Táto malá krajina disponuje hrdými občanmi, ktorí našli v sebe odvahu povedať politikom a finančníkom – DOST. Nebudeme platiť za vaše chyby a finančné špekulácie. Na Islande nastala skutočná demokratická revolúcia, novú ústavu píše náhodne vybraní občania, nie politici, celý proces je pod obrovskou verejnou kontrolou, je teda veľmi pravdepodobné, že aj preto sa v budúcnosti Island vyhne situáciám, v akých sa dnes nachádza naša spoločnosť.

Zvykli sme si na tútorov

Eva ZELENAYOVÁ

Na eufóriu noci z 31. decembra na 1. januára 1993 na bratislavskom esenpečku sa nedá zabudnúť. Príhovory politikov a modlitba za Slovensko ako v tú noc sa už neopakovali. Dosiahli sme samostatnosť, ktorú nie každý pochopil, že ide o dar na rozvoj vlastnej identity. Prvý január je aj kresťanským sviatkom Panny Márie Bohorodičky a Novým rokom. Slováci by si ho však mali pripomínať aj ako deň vzniku SR. Je totiž štátnym sviatkom. Je preto nepochopiteľné, ak na slávnostnej novoročnej omši v bratislavskej katedrále s celebrantom arcibiskupom a za účasti prezidenta republiky sa nepripomenie deň vzniku štátu. Tým skôr, že na Slovensku

nikdy nedošlo ku konfliktu medzi slovenskou a náboženskou identitou. Potom nemôže prekva-piť, keď ľavicová vláda navrhne zrušiť sviatok Sedembolestnej Panny Márie, patrónky Slovenska. Z jednej aj druhej strany ide o hrubé ignoranstvo a nijaký dôvod nemôže ospravedlniť prešľapy triviálneho charakteru.

Deň ústavy je ďalší sviatok, ktorý by mal padnúť za obeť hospodárskej kríze. Tento sviatok už atakovala bývalá vláda, keď vtedajší predseda parlamentu Richard Sulík zrušil deň otvorených dverí v NR SR 1. septembra a presunul ho na 17. novembra. Kým 1. septembra televízie prinášali zábery z parlamentu a nemohli obísť fakt, že si pri-

pomíname deň Ústavy SR, po zásahu liberálov zostal prvý september hluchým štátnym sviatkom.

Ďalšie dva štátne sviatky – SNP a 17. november – sú spoločnosťou protichodne vnímané. Kým na hodnotení SNP sa dosiaľ

POZNÁMKA

historici nezjednotili, 17. november nemal výlučne národný charakter. Padol komunistický blok. Takže aké sviatky národy oslavujú? Zvyčajne dni nezávislosti. Na Slovensku ostatný príbeh za nezávislosť vyústil do prijatia Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky. Nedostal sa medzi štátne sviatky, ba ani

medzi dni pracovného pokoja. V kalendári ho nič nepripomína. Prijatie deklarácie o zvrchovanosti malo podobný osud ako prijatie ústavy. Rovnako ako proti zvrchovanosti i proti ústave hlasovali len poslanci za KDH. Zdržali sa poslanci maďarskej národnosti. Odmietanie aktov súvisiacich s národnou svojbytnosťou býva vo svete raritou. Vznieva, akoby sa dieťa odmietalo stať dospelým človekom, nehovoriac o prevzatí zodpovednosti za vlastnú existenciu. Pritom práve od politikov za KDH najčastejšie počuť slová o politickej zodpovednosti. Žiaľ, len slová.

Neoliberalizmus nepriaznivo vkročil do národno-emancipačného procesu Slovákov, ktorý akoby na niekoľko storočí po zániku Veľkej Moravy zostal v umele spánku. Ak si nedokážeme v chráme 1. januára pripomenúť výročie vzniku štátu, ak vláda navrhne zrušiť sviatok patrónky Slovenska, máme sa nad čím zamýšľať.

GLOSA'R
ANDREJA MIŠANEKA

SPOZA OPONY

Keď zomrel autor formulujúci preambulu slovenskej ústavy, zmeškal som posledný deň jeho života, návštevu, a tým aj rozlúčku. Povedal som si preto, že kyticu musím priniesť osobnú, nie za nejakú inštitúciu, ktorá by mi ju preplatila. Mám niekoľko spoľahlivých kvetinárskych adries. Keď som bol nedávno kamarátovi na veľkolepo dôstojnom civilno-vojenskom pohrebe, pôsobivú kyticu s francúzskou trikolórou mi pripravili bez veľkých problémov. Tak som tentoraz požiadaval o slovenskú trikolóru. Predavačka sa na mňa ospravedlňujúco pozrela: „Nemám, nemám, čo narobím.“ Keďže sa poznáme, rázne som odvetil: „Ak teda nemáte biela, modrá, červená, máte aspoň biela, červená, zelená – fehér, piroosz, zöld!?” – „To mám,“ potvrdila. „A to už ako?“ – „Lebo to každú chvíľu pýtajú. A nielen na pohreby ako vy...“

Bolo mi, ako keby mi nasy-pali hrach pod nohy, obrazne som sa pošmykol a nohy mi vyleteli do vzduchu ako Jánošíkovi v povestnej filmovej scéne, keď zbojníckeho kapitána lapali pandúri.

Prešiel som aj kvetinárstvo priamo pri krematóriu, aj do kancelárie ma poslali,

Prečo je v dejinách najdôležitejší hrach

Dušan D. KERNÝ

a nakoniec som si musel pomôcť inak a sám.

Po pohrebe som sa spýtal rodiny, prečo to nebol úradný, vlastne štátny pohreb alebo ministerský. Nikomu to nezišlo na um. Je to len zdanlivo neveriteľné. Ani s tou trikolórou mi to nejde do hlavy. Mala by sa používať čo najčastejšie, takpovediac všade a na celom území bez výnim-

ky. Nemali by sme si sami sypať hrach nevšímavosti pod nohy.

Keď som tiahol s priateľkami a priateľmi Tokajom (píšem to tak preto, lebo teraz sa to akosi patrí, je to náležité, korektné, nemohol som predsa tiahnuť s priateľmi, keď tam neboli len sami

rách visi číslo mobilu a ten naozaj funguje. Nesmierne milý a ochotný sprievodca nám robil s potešením spoločnosť, a tak sme sa mohli vyfotografovať aj pri údajnej koliske, kde sa v marci 1676 narodil sedmohradský veľmož Rákoci, ktorý sa až v dospelosti naučil po maďarsky,

Nasledujúce dni som sa zahanbil. Tokaj sme prebrázdili statočne, ojoj, statočne. Ale keď som prišiel na miestta, kde v meste Tokaj bol a o ktorých skvele napísal Kollár, veru som nemal nijakú trikolóru. Keď sme sa pustili ďalej do Šárošpataku, aby sme vzdali hold Komenskému, ktorý tam vyučoval, znova som nemal trikolóru biela-modrá-červená, aby som ju pripol k pamätným tabuliam, z ktorých len jedna mala popri maďarskom aj slovenský text. Potešil som sa len vtedy, keď som zistil, koľko podnikov a podnikateľov na maďarskej strane hranice kedysi nášho územia, má internetové stránky po slovensky ako samozrejmosť.

Už som sa necítil, ako keby mi sypali hrach pod nohy. Najmä necítil som sa, ako keby som si hrach nevšímavosti sypal pod nohy ja sám. Ale stud ma neopúšťal najmä po tom, keď som si opäť prečítal, čo naši klasici napísali na tému Tokaj a tokajské.

Odlepme sa od pohodlnosti

Na zemeguli je sedem miliárd ľudí. Ak je vo svete roztratených okolo dvoch miliónov Slovákov, potom náš národ má celkovo takmer sedem miliónov duší. Predstavujeme teda jednu desatinu percenta ľudstva.

Sú aj menšie národy, než je ten náš, a majú vlastný štát. Bude to dvadsať rokov, čo sme sa k nemu dopracovali po tisícročnom čakani aj my. Patrime k tridsiatke najbohatších krajín sveta a sme majstri v sťažovaní sa. Nič nám nie je po vôli. Sedíme často v preplnenej izbe ako tí Ťapákovci od Timravy a nevieme sa odlepiti od vlastnej pohodlnosti.

Ak však na zabezpečenie chodu štátu nepotrebuje až natoľko rozkošatý aparát, veď stojí nemalo prostriedkov a tie nám treba šetriť, dostávame sa po dvadsiatich rokoch do závozu. Zmenšenie obsluhy štátu sa nám jednoducho nemôže podariť, lebo príkazy Bruselu hovoria často o navýšení byrokracie, inak nezískame rôzne podpory z fondov. Jednoducho musíme garantovať byrokratický aparát v istej sile. Vraj nás čakajú prevratné časy. V Únii sa čoraz viac skloňujú slová o spojených štátoch európskych. Premiér nám oznamuje, že dôjde k veľkým zmenám, a rokuje s opozíciou, či tiež podporí prenos kompetencií štátu v prípade vzniku užšej európskej integrácie. Máme aj inú cestu, ak 85 percent našej produkcie vyvážame práve do spoločnej Únie? Čo vlastne ukazuje tá jedna desatina percenta zvyšným bezmála sto percentám ľudstva? Aký je náš príspevok do celkovej skladačky existencie mysliacich bytostí na planéte Zem?

Ak sa súčasná euro-atlantická civilizácia delí na centrum – semiperifériu – a perifériu, ani tu nie sme na tom najhoršie. Lebedíme si uprostred tohto modelu málokedy poznání, ale predsa ešte v nie najhoršej pozícii. Vieme ťažiť z tohto postavenia alebo sa chystáme opäť do polohy nesamozrejmeho štátu? Zoberme si len, v kolkých štátnych útvaroch sme boli za posledných sto rokov? Najprv sme dreli gate v monarchii, potom v prvej, následne vo vojnovnej, potom v komunistickej, socialistickej a konečne aj v demokratickej republike, až sme sa časom prehrzli k tej samostatnej. Vieme si uctiť jej symboly? Vzdať česť takým sviatkom, ako je trebárs dvadsiate výročie prijatia Ústavy SR?

V čase jej prijímania na októbrovom námestí v Bratislave ešte aj maďarské etnické strany boli slovenskejšie než niektoré slovenské strany v opozícii, ktoré hlasovali proti... Pravda, to sú známe veci. Čo je neznáme, je pre Slováka hrdosť na vlastnú symboliku a poznanie svojej histórie. A táto osobitá kombinácia nás ťažko viac preslávi než jednoduché pomenovanie známe len nám, že sme Ťapákovci a nimi aj zostaneme. Utešiť nás môže len iné porekadlo, že hlúpi majú šťastie. Dúfajme.

(hab)

Má tlmochníka pri konaní pred štátnym orgánom platiť štát alebo účastník z vlastného vrecka

Výdavky na tlmochenie našim občanom nie sú nezanedbateľné

Ján ČERNÝ – Foto: Ladislav LESAY

Škrtenie je hitom súčasnosti. Žiaľ, naozaj nepopulárnym. Minister financií hľadá v rezervách milióny, rezorty sa uskomňujú. Je milión tritotisíc eur málo alebo veľa? Z pohľadu štátneho rozpočtu naozaj málo. Z pohľadu dôchodcov, ktorí poberajú priemerný dôchodok vo výške 375 eur, je však skutočnosť, že až 288 z nich by mohlo dostávať počas jedného roka dvojnásobnú rentu, určite významná.

Minister vnútra Robert Kaliňák.

Zdá sa však, že takáto suma v štátnom rozpočte zbytočne figuruje. A možno aj neprávom. Ak vychádzame zo skutočnosti, že štátny orgán môže konať iba tak, ako mu to určuje zákon, a nad rámec zákona konať nesmie. Ani dobrovoľne, ani keď tak koná z nejakých pozitívnych pohnútok. Napriek tomu štát ju každoročne vydáva na tlmochníkov v konaní pred jeho orgánmi.

■ DUPLICITNÉ NÁKLADY

Povinnú školskú dochádzku majú u nás zákonom zaručenú a platenú všetky deti, ktoré pochádzajú z rodín štátnych občanov Slovenskej republiky. Teda deti, ktoré majú po rodičoch občianstvo nášho štátu. V rámci povinnej školskej dochádzky tak deti dostávajú možnosť naučiť

sa štátny a zároveň úradný jazyk. Dokonca v mnohých prípadoch, keď deti o výučbu slovenčiny prejavujú záujem, sa s nimi spolu náš jazyk naučia aj ich rodičia v rámci prípravy na vyučovanie v domácom prostredí. Predovšetkým rodičia inej ako slovenskej národnosti, ktorí vo svojom detstve nemali automatický prístup k výučbe slovenského jazyka. Namieste je teda otázka, ako je možné, že mnohí naši štátni občania inej ako slovenskej národnosti v úradnom styku vyžadujú komunikáciu v ich rodnom jazyku? Nuž, je to ich zákonné a nespochybnované právo. V civilizovanej spoločnosti platia pravidlá, ktoré sú celoeurópskym štandardom. A Slovensko sa k ich uplatňovaniu nielen hlási, ale neraz v nadštandardnej miere ich aj uplatňuje. Lenže

– v súvislosti s používaním rodného jazyka v úradnom styku vznikajú štátu ďalšie náklady na tlmochenie. Vynechajme teraz samosprávy, ktorých náklady nie je možné v tejto oblasti detailne verifikovať. Ide nám o konanie pred štátnymi orgánmi.

■ ZÁKON JE JASNÝ

Ústava Slovenskej republiky zakotvuje právo príslušníkov národnostných menšín na používanie ich rodného jazyka v úradnom styku (čl. 34 ods. 2 písm. b/ ústavy) za podmienok ustanovených Zákonom č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín, ako aj ďalšími zákonnými a právnymi predpismi. Toto právo nikto nespochybňuje, je raz dané a prijaté demokratickou zákonodarnou parlamentnou väčšinou. Lenže! Nikde, ani v ústavných článkoch o tejto problematike, ani v spomínaných súvisiacich zákonoch či vykonávacích predpisoch nie je prítomné a taxatívne určené „bezplatné“ právo príslušníkov národnostných menšín na používanie ich rodného jazyka v úradnom styku. Je odôvodnené predpokladať, že tak, ako zákon neumožňuje štátnemu orgánu bezplatne napríklad prepísať auto či bezplatne získať odpis z registra trestov, nemal by zákon štátnemu orgánu – napríklad ministerstvu vnútra či spravodlivosti – umožňovať bezplatný prístup k použitiu rodného jazyka v konaní pred štátnym úradom tomu, kto si ho vyžaduje. Štátny orgán má iba povinnosť zabezpečiť tlmochenie a konanie v jazyku národnostných menšín. Zákon mu neprikazuje ho aj

hradiť zo zdrojov štátneho rozpočtu. A ak mu to taxatívne neprikazuje ani výslovné nedovoľuje, štátne inštitúcie by nad jeho rámec nemali tlmochenské služby uhrádzať, lebo konajú v rozpore so samotným zákonom. Navyše, ak štát už zabezpečil financovanie vzdelávania každého občana aj v úradnom jazyku.

■ FRANCÚZSKY PRÍKLAD

Používanie štátneho jazyka v úradnom styku je špecifické vo Francúzsku. Podľa tamojšej a nikým nespochybnenej demokratickej ústavy sú všetci obyvatelia krajiny, všetci tí, ktorí majú občianstvo Francúzskej republiky, Francúzmi. V úradnom styku sa teda komunikuje vo francúzštine a ak to niekomu nevyhovuje, zabezpečuje si tlmochenie na vlastné náklady. Slovenské zákony sú voči menšinám ústretovejšie. V praxi by však mali priznávať iba možnosť príslušníkov národnostnej menšiny požiadať o tlmochenie konania pred štátnym orgánom. No jeho zaplatenie v bežných sadzbách by mal znášať sám. Najmä, ak – opakujeme – naše zákony nikde povinnosť zabezpečiť bezplatné konanie v inom ako štátnom jazyku pre štátne orgány nezakotvujú. Ak by niekto chcel považovať takúto zákonnú prax za diskrimináciu, musel by zároveň sám uznať, že v oblasti jazykových práv sa najväčšmi diskriminuje on sám. Lebo nevyužil možnosť osvojiť si popri svojom rodnom jazyku aj štátny jazyk tej krajiny, v ktorej od narodenia žije a má ambíciu aj pracovať.

Zabúdame na starú pravdu, že sa máme prikrývať len takou perinou, na akú máme

Dlhové experimenty sú stále aktuálne a lákavé

Tibor B. HAČKO

Staré porekadlo vraví, že žiť na dlh sa nevypláca. To však vedeli už naše babičky. Podľa rovnako životom overenej skúsenosti sa dnešné ekonomiky vôbec neriadia. Možno preto, že svetové hospodárstvo ovláda väčšinou vekovo mladá, často nezodpovedná skupina osôb bez zábran a morálnych škrupúl. Zaráža však, že aj štáty ako Francúzsko, Nemecko, Holandsko a dokonca aj Rakúsko uverili, že žiť na dlh je prirodzené. Povolili uzdu nezodpovednosti. Mnohé európske krajiny namiesto očakávaného rastu po finančnej kríze čaká neradostný a ťažko predpovedateľný osud dlžníkov. Dlho to nikoho netrápi – ak je od koho si požičovať.

Začalo sa to v roku 2006 na Islande, kde mladý finančný kaskadér, riaditeľ centrálnej banky David Oddsson neregulovane prehrievanie sa ekonomiky a naopak naskočil na kolotoč fondových inštitúcií. Prvé roky nového tisícročia boli v znamení mohutných, najmä amerických investícií do ťažby a celá polovica desaťročia sa niesla v znamení klamlivých čísel rastu, presahujúcich každoročne 10 – 13 percent. Tie lákali špekulatívny kapitál, a tak už v roku 2008 veľká časť obyvateľov Islandu pracovala v bankovom sektore. O rok prišiel krach a rýchlu pomoc Ruska vo výške 4 miliardy eur musel Island po príkaze z NATO odmietnuť. Nanútili mu silne nevýhodný záchranný balík od Medzinárodného menového fondu vo výške 4 a 1,3 miliardy eur, následne britsko-holandský balík s 3,8 miliardy eur a pomoc z Európskej únie vo výške 2,7 miliardy. Dovedna takmer trojnásobok ponúkanej ruskej pomoci. Neskôr si na ostrove zainvestovalo aj Česko... A výsledok? Island už nie je hospodársky nezávislý a tejto perspektívy sa navždy zbavil, aj keď tam prebieha náročný znárodňovací proces. Držíme Islandanom palce. Možno práve ich príklad bude modelom ako odstaviť hazard z oblasti riadenia štátov.

Fondový vírus zlákal aj vedenia tamojších bánk. Írsky experiment stál potom Európsku úniu a Medzinárodný menový fond 85 miliárd eur. Írsko dostalo pomoc s podmienkou znížiť rozpočtový deficit do roku 2015 pod 3 percentá HDP. Predpoklady však hovoria, že deficit krajiny bude ešte v roku 2015 predstavovať 4,8 percenta HDP. Grécko už od polovice roku 2010 dostalo dve záchranné pôžičky od EÚ a MMF. Prvá predstavovala 110 miliárd eur, druhá z roku 2012 už neuveriteľných 130 miliárd eur. Vláda však musí dodržať prísne podmienky, vykonávať ekonomické škrtky, zvyšovať dane a prepúšťať štátnych zamestnancov, na čo sa však nijakými čitateľnými opatreniami nepodujala. Riešením je odpredaj ostrovov, čo by znamenalo zmenu hraníc nenásilným spôsobom. Z hľadiska medzinárodného precedensu by to znamenalo vznik nového fenoménu „firemného teritória“. Slovensko by sa mohlo do roku 2027 celkom reálne stať „Reiffeisen“ alebo „VW grund“.

■ FINANČNÁ INFЕКЦІА

Írsko – ako najbližší sused Islandu – sa prvé nakazilo peňažnou chrípkou.

ANALÝZA

130 miliárd eur. Vláda však musí dodržať prísne podmienky, vykonávať ekonomické škrtky, zvyšovať dane a prepúšťať štátnych zamestnancov, na čo sa však nijakými čitateľnými opatreniami nepodujala. Riešením je odpredaj ostrovov, čo by znamenalo zmenu hraníc nenásilným spôsobom. Z hľadiska medzinárodného precedensu by to znamenalo vznik nového fenoménu „firemného teritória“. Slovensko by sa mohlo do roku 2027 celkom reálne stať „Reiffeisen“ alebo „VW grund“.

■ IBERSKÁ STAGNÁCІА

Finančnými bacilmi sa infikovalo aj Portugalsko. Muselo pristúpiť na rokovania o záchrannom úvere od zoskupení EÚ a MMF vo výške 78 miliárd eur. Por-

tugalská ekonomika je v dlhobovej recesii. V tomto roku sa dokonca očakáva jej pokles o 3 percentá. Premiér Pedro Passos sa usiluje rozptýliť obavy, že jeho krajina už nebude potrebovať ďalší balík pomoci. Vláde sa skutočne aj napriek zlým prognózam vo vývoji HDP darí krehko znížovať rozpočtový deficit.

Do dlhovej špirály sa zamotáva aj španielska vláda. Tamojšia ekonomika stagnuje; začiatok rastu očakávajú odborníci až v roku 2014. Španielske bankové domy len nedávno požiadali eurozónu o pomoc, ktorá zrejme dosiahne až 100 miliárd eur.

■ TITANIC STREDOMORІА

Ďalším potápajúcim sa je Cyprus. Potrebuje pomerne akútnu pomoc pre svoje banky, ktoré tiež „narazili“ na útes gréckych dlhov“. Vzniknutá diera, spôsobená previazanosťou cyperskej a gréckej ekonomiky, nie je zatiaľ stanovená, ale v odborných kruhoch sa hovorí o 10 miliardách eur. To je približne 50 percent HDP krajiny a... dve tretiny ročnej produkcie Slovenska.

Ruská ekonomika, ktorá sa pokúsila preniknúť do blízkosti amerického kontinentu cez Island, teraz rokuje s Cyperčanmi o veľmi rýchlej pomoci. Čína má tiež záujem aktivizovať časť svojich rekordných devízových rezerv. Ponúka ich ako záplatu na za-

tekajúce hospodárstvo Cypru. Pravda očakáva, že neskôr bude na ostrove politicky aj finančne profitovať.

■ MIERNE TEMPO

A ako si počína stredoeurópske teritórium? Predovšetkým je prakticky úplne závislé od nemecko-taliansko-francúzskeho zoskupenia. Maďarsko nie je členom eurozóny, ale vinou prepadu kurzu forintu a nárastu výnosu z jeho krátkodobých dlhopisov požiadalo EÚ a MMF o pôžičku do výšky 20 miliárd eur. Budapešť sa potáca nad priepasťou politickej izolácie po neuvážených vyhláseniach svojich politických lídrov. Preto aj dohoda o pôžičke stále nebola podpísaná. Brusel vytyka maďarskej vláde minimálnu snahu o zníženie rozpočtového deficitu, zmenu fiškálnej politiky, zmierenie rétoriky voči susedom a zrušenie niektorých sporných zákonov.

Slovensko si tiež nepočína najlepšie. V roku 2005 sme mali hrubý zahraničný dlh vo výške 24,5 miliardy eur, v minulom roku už 55,7 miliardy eur. Okrem toho nás straší stála dlhová služba v tranžiaciach 3,3 miliardy eur, 1,7 miliardy eur a 2,8 miliardy eur. Po prijatí Zákona o rozpočtovej disciplíne, ktorým sa uvoľnili hranice dlhovej služby na 45 percent HDP – teda na asi ďalších 8 miliárd eur – zadlženie ešte porastie. A ktosi pripomína, že sa máme zakrývať len takou perinou, na akú máme?

Dostupná a kvalitná zdravotná starostlivosť patrí k základným právam občanov

Slovenské zdravotníctvo trpí chronickou finančnou podvýživou

Stanislav MORONG – Karikatúra: Peter GOSSÁNYI

Nepomer medzi príjmami a výdavkami štátu, ktorý pravidelne traumatizuje (ne)zodpovedných štátnikov, politikov a ekonómov tzv. vyspelých krajín západného sveta, je dlhodobý problém, ktorý ich núti hľadať finančné zdroje na uspokojovanie potrieb obyvateľstva v oblastiach, ktoré označujeme ako služby vo verejnom záujme.

Aj slovenskú spoločnosť od zmeny systému v roku 1989 politici i médiá pravidelne živia informáciami o nevyhnutnosti škrtenia verejných výdavkov. Pre tých, čo zodpovedajú za finančné toky štátu, je to rozhodne jednoduchšie ako hľadanie rozvojových programov a kreatívnych riešení, ktoré by garantovali rast príjmov štátu.

■ BIEDNE ODMEŇOVANIE

Je pozoruhodné, že pri aktuálnej páľčivej téme odmeňovania lekárov, sestier, medicínskeho personálu a preplácania výkonov v zdravotníctve sa verejnosť doteraz nemala možnosť oboznámiť sa so zámermi alebo s riešeniami, ktoré by znamenali podstatný obrát nielen v úrovni zdravotnej starostlivosti, ale aj v naplnení zdrojovej bázy v kompetencii ministerstva zdravotníctva. O zdravotníctve je vo všeobecnosti rozšírená predstava ako o bezodnej priepasti a hltáčovi štátnych zdrojov a prostriedkov súkromných poskytovateľov medicínskych služieb. Dá sa však vôbec vyjadriť efekt v podobe vylicených občanov, ktorých zdravotníci vrátia k tvorbe hodnôt v pracovnom procese ešte na desiatky rokov? V tomto kontexte je namieste otázka, prečo zdroje pre tento rezort sa hľadajú u občana, v redukcii počtu lôžok, nemocníc, výkonov..., a nie tam, kde na tvorbe realnej hodnoty jedného subjektu parazituje nespočetný rad iných firiem bez akejkoľvek pridanej hodnoty, respektíve len s minimálnym podielom

na jej tvorbe. Je nemysliteľné, aby v podmienkach kolabujúceho systému zdravotníctva existovalo na takom malom trhu, aký predstavuje Slovenská republika, okolo 120 spoločností zaoberajúcich sa len distribúciou liekov!

■ VÝNOSNÝ BIZNIS

Nielen odborníkom ekonómom, ale aj laickej verejnosti nie je ťažké zhodnúť sa na konštatovaní, že práve tento článok hmotných a finančných tokov v zdravotníctve je reálnou príčinou finančnej podvýživy rezortu. Argumentáciou pre toto tvrdenie a presvedčenie, že ide o lukratívny biznis na úkor prijímateľa zdravotníckej starostlivosti, zamestnávateľov a štátu – ako platiť odvodov na účel poskytovania zdravotnej starostlivosti – môže byť skutočnosť, že byť reprezentantom takejto spoločnosti je z hľadiska odmeňovania pozícia natoľko zaujímavá, že pre ňu opúšťajú lekársku prax špičkoví lekári s dlhoročnou praxou.

Ak má liek vyrobený v Bratislave alebo v Hlohovci pri expedícii na východ republiky prejsť reťazcom niekoľkých distribučných spoločností, z ktorých každá potrebuje generovať zisk v podobe marže, je pochopiteľné, že rozpočet poisťovní vykazuje – a aj v budúcnosti musí za daných podmienok vykazovať – záporné saldo. Na nedostatku príjmov štátu, ktoré by mohli pokrývať výdavky na zdravotníctvo, sa podpisuje aj marketingová politika týchto spoločností – rôznymi

Ďalšie hrubšiu hrošiu kožu majú tí, čo parazitujú na našom chorom zdravotníctve.

prezentáciami akciami na podporu predaja a organizovaním tzv. motivačných podujatí pre lekárov. Popri priamom efekte pre distribučnú spoločnosť zo zvýšenia predaja konkrétnych produktov sa na týchto podujatiach nepriamo angažuje aj štátny rozpočet ukrátený o čiastky vynaložené distribútormi liekov na hmotné „pozornosti“ pre lekárov a iné nehmotné výhody – bezplatné ubytovanie, stravovanie či exotické pobyty a dovolenky. Tie sú viac alebo i menej zákonným postupom zapracované do účtovných položiek spoločností znižujúcich daňovú povinnosť voči štátu. To je len náčrt niektorých výdavkov v tzv. liekovej politike a identifikácii príčin jej neefektívnosti.

■ VÄČŠINOVÝ ZRETEL

Je povinnosťou štátu, aby v prípade, keď zlyháva trh, čo je v poskytovaní služieb v zdravotníctve nesporné, intervenoval v záujme demokratickej spoločnosti. Spoločnosti primárne založenej na rešpektovaní verejného, väčšinového záujmu na úkor záujmov menšiny. Ak skutočne v tomto štáte chceme garantovať zdravotnú starostlivosť na úrovni vyspelých krajín, v dôstojných a hmotne akceptovateľných podmienkach pre poskytovateľov i prijímateľov zdravotnej starostlivosti, je povinnosťou štátu limitovať počet distribučných spoločností na úroveň, ktorá bude garantovať zásobovanie liekmi.

Alarmujúce správy potravinárskych kontrol, ktoré ukazujú nehygienické podmienky prepravy, skladovania či predaja produktov, čo smerujú na naše jedálenské stoly, sa neustále opakujú. A zakaždým sme zhrození, čo sme schopní skonzumovať, pretože o týchto podmienkach nič nevieme. Nie je to špecifický slovenský problém, ale u nás je azda najvyuklejši, keďže iné európske štáty pracujú v tomto smere cielavedome a rozvoju domácej produkcie sa venujú koncepčne a dlhodobo.

Hladové doliny, ale tiež aj roviny

My sme našu už dosahovanú potravinovú sebestačnosť zlikvidovali po zohľadnení liberálnych teórií, že si lacné potraviny dovezieme. A keď sme to chceli urobiť po nástupe krízy v roku 2008, tak sme zistili, že nieť odkiaľ.

Brusel presadzuje predaj potravín z farmy priamo na vidličku, lebo vie, že domáce potraviny nie sú len hygienicky najčistejšie, ale aj najkvalitnejšie a najchutnejšie. Žiaľ, Slovensko sa nedokáže brániť veľkým obchodným reťazcom, ktoré likvidujú malých výrobcov nízkymi cenami. Tí, ktorým sa kedysi hovorilo „papríkáši“, lebo na úrodnom juhu dokázali vypestovať a zásobovať celú krajinu čerstvou zeleninou, zavreli skleníky. Nečudo, ak jeden obchodný reťazec dokáže položiť na lopatky nízkymi cenami celé odvetvie zeleninárstva. A tak na juhu nemáme hladové doliny, ale hladové roviny.

Rovnaká situácia je v chove hospodárskych zvierat. Ľuďom sa neoplatí dochovať ošpané, ak je bravčové mäso lacnejšie, než stojí domáci chov. A potom sa u nás predávajú donekonečna kritizované potraviny. Máme rôzne kauzy raz s hydinou, potom s vajíčkami či s posypovou soľou. Na Slovensku predávané potraviny budú vtedy kvalitné, ak budú slovenské. A také budú vtedy, ak ich dorábanie bude konkurovať nízkym cenám v obchodných reťazcoch. Je to nekončiaci proces, ktorý súvisí s uvedomením si kvality a faktu, že ak budeme konzumovať domáce potraviny, dáme prácu Slovákom a dostaneme kvalitný produkt.

V časoch krízy, keď každý hľadá na dno peňaženky v snahe ušetriť, čo sa dá, idú argumenty bokom. Preto musia pomôcť nové zákony, ak je ľudom jedno, že kúpou zahraničných výrobkov podporujú inú pracovnú silu a vlastnú likvidujú. Vždy je lepšie, ak sa niečo podporuje, ako keď sa pokutuje. Aj sankcie pomôžu, aspoň bude bič na potravinovú šmelinu z Poľska. Podpora pracovných miest v poľnohospodárstve však môže pomôcť výrobe lacnejších a najmä domácich, teda kvalitnejších potravín.

Preč sú, žiaľ, časy, keď sme v potravinách boli sebestační. Každým rokom narastá pasívne saldo obchodnej bilancie. Už presahuje miliardu eur, čo ukazuje, ako si ľahko dokážeme prejesť budúcnosť vlastného vidieka. Každému je predsa jasné, že pracovné miesta v poľnohospodárstve potrebuje Slovensko ako krajina s najvyšším podielom vidieckeho obyvateľstva v EÚ viac než rôzne megainvestície v priemysle. Tie nielenže negatívne zasahujú ráz krajiny, ale dlhodobo nezabezpečia pracovné miesta a najmä zdravú výživu ľudí.

Stanislav HÁBER

Druhý kapitalizačný pilier je len veľká ilúzia riešenia penzijných problémov

Krádež dôchodkov, advokáti chudobných a zamlčovaná realita

Oto BALOGH – Foto: Štefan KAČENA

Novela zákona o sociálnom poistení prináša zásadné zmeny v druhom dôchodkovom pilieri, ktorý spravujú dôchodkové správcovské spoločnosti (DSS). Medzi ne patrí sprísnenie podmienok nároku na priznanie predčasného starobného dôchodku, dobrovoľný vstup prvopoistencov, otvorenie druhého piliera na päť mesiacov a zmena pomeru odvodov do prvého a druhého piliera z 9:9 na 14:4 percent.

Ktorým dôchodcom sa dnes žije ľahšie - mestským alebo na dedinách?

Protichodné názory na podobu penzijného systému na Slovensku registrujeme už od spustenia dôchodkovej reformy v roku 2005 počas druhej Dzurindovej vlády, ale až schválenie zmeny z augusta tohto roka, najmä zmena pomeru odvodov do prvého a druhého piliera, vyvolali na slovenskej politickej scéne búrlivú verbálnu prestrelku medzi koalíčnými a opozičnými politikmi.

■ ADVOKÁTI CHUDOBNÝCH

Opoziční politici na čele so strojcom dôchodkovej reformy, expredsedom demokratickej strany, exministrom práce a súčasným šéfom poslaneckého klubu SDKÚ-DS

L. Kaníkom prevzali na seba úlohu advokáta chudobných (rozumie väčšiny tzv. sporiteľov v 2. pilieri). Ich verejná vyhlásenia sú veľavravné. Podľa L. Kaníka „nižšie výnosy v 2. pilieri sú dočasné a po 20 – 30 rokoch sporenia bude výsledkom adekvátne a slušné zhodnotenie majetku“; podľa exministra I. Mikloša „SMER pripravuje znárodnenie 2. piliera“; podľa J. Kollára (SaS) zásahy do 2. piliera znamenajú „prejedanie budúcnosti v prítomnosti“. Občianske združenie Sporiteľ, ktorého zakladateľom je aj L. Kaník, ako ochrana záujmov dôchodkových „sporiteľov“ rozbehlo dokonca petíciu, ktorá má podporiť prerokovanie jeho požiadania

viek parlamentom. Exminister J. Mihál nazval politiku SMER-u politikou zlodejov dôchodkov. Všetci svorne tvrdia, že druhý pilier je kľúčom na riešenie penzijných problémov.

■ ZLODEJI DÔCHODKOV

Hovoriť o krádeži dôchodkov je dosť silná káva, ale od slovenských politikov sme počuli už aj onakvejšie veci. Istou dávkou politickej demagógie v tomto spore šermujú obe zúčastnené strany; pre budúcich dôchodcov je však oveľa podstatnejšie ozrejmiť to, koľko pravdy je na tvrdeniach, ktoré im podsúvajú politici. Masívna reklamná kampaň nahnala do druhého piliera asi 1,5 milióna občanov, ktorých ich terajší advokáti nazývajú sporiteľmi. V skutočnosti sú ľudia v 2. pilieri kolektívni investori, lebo nimi odkladané peniaze DSS-ky investujú. S akým úspechom, to tzv. sporitelia ovplyvňujú minimálne. Po siedmich rokoch fungovania DSS-iek hovorí o zhodnocovaní vkladov nemožno ani omylom. Dnes už samotné DSS-ky priznávajú, že v 2. pilieri je nemalá skupina ľudí, ktorí si ani po 20 – 30 rokoch nedokážu našetriť ani na minimálny dôchodok. Napriek tomu si ich držia vo svojom portfóliu, lebo tzv. dlhé peniaze pre ne znamenajú istotu dlhoročných ziskov. Faktom zostáva, že nádej na slušný dôchodok majú len sporitelia so zabezpečeným stabilným mesačným príjmom nad 900 eur počas minimálne 30 – 40 rokov. Do tejto skupiny patria napríklad po-

litici – súčasní advokáti investorov, ale nie občania zarábajúci na úrovni priemernej nominálnej mzdy a menej, ktorých je v 2. pilieri väčšina.

■ ZAMLČOVANÁ REALITA

Podstatou pochopenia rozruchu okolo 2. piliera je poznanie mechanizmu fungovania tohto systému. Finančný sektor v EÚ ovláda niekoľko finančných konglomerátov vlastníctvom penzijných fondov, lízingových a poisťovacích spoločností a investičných bankovníctva. DSS-ky sú ich dcérske spoločnosti. Systém previazanosti, na základe ktorého fungujú, znamená, že hoci sú DSS-ky formálne pod dohľadom národného regulátora (v prípade SR je to NBS), ten sa môže len prizerať praelievaniu peňazí z bánk konglomerátu do jeho lízingov, z lízingov do jeho DSS-iek, z DSS-iek do jeho hedgeových fondov nepodliehajúcich žiadnej regulácii atď. Je zrejme, že vznik 2. piliera nebol motivovaný riešením problému penzií a ich budúceho financovania, ale zabezpečením dlhodobých ziskov pre tých, ktorí boli a sú pri tom. Teda DSS-iek a politikov, ktorí im vydávali licencie na fungovanie. Momentálne na reforme dôchodkového systému zarábajú najmä DSS-ky konglomerácií; po niekoľkých desiatkach rokov to budú ich poisťovne, v ktorých si šťastnejší (rozumie bohatí) investori budú kupovať svoj dôchodok. Zvyšok investorov bude nútený obrátiť sa na štát, na ktorý dnes ich advokáti svorne hromžia.

Pred dvadsiatimi rokmi právnici pod vedením Milana Čiča pripravili ústavné základy štátu

Našu ústavu vo svete chválili, ale niektorí naši zákonodarcovia ju odmietli

Rodák zo Zákamenného, prvý ponovembrový predseda vlády SR, bývalý predseda Ústavného súdu SR, profesor Milan ČIČ v súčasnosti šéfuje Kancelárii prezidenta SR. Pred dvadsiatimi rokmi viedol tím právnikov, ktorí pracovali na slovenskej ústave. Bol ministrom spravodlivosti, prodekanom i vedúcim Katedry trestného práva, kriminológie a kriminalistiky na Právnickej fakulte UK. V januári tohto roka oslávil životné jubileum 80 rokov a pri tejto príležitosti usporiadala Paneurópska vysoká škola v Bratislave konferenciu o ústavnoprávnych a štátoprávných otázkach.

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ - Foto: Ladislav LESAY

• **Hovorilo sa na konferencii aj o tom, aké postavenie zaujíma Slovenská republika z pohľadu právneho štátu v súčasnosti?**

Samozrejme. Niekedy máme obavy z toho, že nie vždy sa rešpektujú zmluvné vzťahy upravené Lisabonskou zmluvou. Aj z toho, že nie vždy sa vie naša štátna reprezentácia postaviť na bázu suverénneho štátu, myslím tým aj poslancov Európskeho parlamentu. Chcem sa však poďakovať priateľom, ktorí mi na konferencii pripomenuli moje krédo, rob tak, aby si sa mohol kedykoľvek vyspovedať pred národom, pred ľuďmi, pred priateľmi, že si robil v najlepšom úmysle, aj keď nie vždy sa to človeku podarí. Veď sme ľudia...

• **Ústava SR bola schválená ešte počas spoločného štátu Čechov a Slovákov. Rátalo sa s tým, že to bude ústava samostatného štátu?**

Nezvyklá otázka, ale áno, rátalo sa s tým. Pretože v tom čase sa už diskutovalo o ústave česko-slovenskej federácie, ústavnom zákone č. 143 z roku 1968 Zb., pričom sa už spomínali Česká a Slovenská republika ako štáty. Teda jestvoval určitý základ, ústava rešpektujúca štáty spojené určitými princípmi do jedného spoločného štátu, federácie. Ale predtým – nehovorí sa o tom – teraz to prezradím, bol prijatý veľmi dôležitý ústavný zákon pre prípad, že by došlo k zániku federácie a vytvoreniu úplne samostatných autonómnych štátov Česka a Slovenska. Bol to zákon, ktorým došlo k decentralizácii moci federácie novelizovaným ústavným zákonom z roku 1968. Mnohé kompetencie federácie prešli do národných republik. To bol obrovský pokrok, lebo sa o ňom rokovalo a hlasovalo vo Federálnom zhromaždení.

• **Kto predkladal tento návrh ústavného zákona, nebodaj slovenská strana?**

Bol to návrh federálnej vlády, ktorej som bol podpredsedom. Čiže ja som ho predkladal do Federálneho zhromaždenia. V roku 1992 si slovenská reprezentácia uložila za povinnosť takýto ústavný zákon prijať, a preto sme ho predložili do Federálneho zhromaždenia. Pracoval na ňom tím veľmi schopných právnikov, ktorí za niekoľko dní vypracovali návrh. Bol som spoločným spravodajcom návrhu zákona, takže som ho v jednotlivých výboroch musel obhajovať. A zaujímavé je, že aj česká reprezentácia prijala tento návrh. Najmä vtedajší poslanec Miloš Zeman ho veľmi podporoval a obhajoval. Prešiel bez problémov. Je to mimoriadne dôležitý zákon a budeme ho musieť viac propagovať vo verejnosti, aby sa vedelo, že sme boli pripravení pre prípad, keby sme neuspeli s ďalšími predstavami o štátoprávnom usporiadaní Českej a Slovenskej republiky, že federácia zanikne a vytvorí sa Česká a Slovenská republika.

• **A aplikoval sa v praxi?**

Iste, mnohé kompetencie prevzalo Ministerstvo zahraničných vecí SR, boli tam kompetencie, ktoré vstupovali do ekonomických vzťahov a podobne, takže tento zákon mal svoju štátopráv-

nu, aj ekonomickú a duchovno-kultúrnu hodnotu.

• **V akej atmosfére vznikala naša ústava?**

Bolo dosť teplo (smiech). Ale musím povedať, že zo slovenskej strany to bolo vyvrcholenie nie desaťročných, ale stáročných pokusov a ohlasov na také štátoprávne usporiadanie, ktoré by zodpovedalo princípom suverenity a identity slovenského národa. Teda nemožno povedať, že ústava je veľký výsledok iba vtedajšej politickej reprezentácie, lebo mala svoju históriu. Štátoprávnu, kultúrnu, duchovnú, legislatívnu. Predtým tu bola aj ústava československá, ktorá nebola dosť ústretová k postaveniu slovenskej republiky. Príprava Ústavy SR bol významný krok v čase, keď sa začalo veľmi otvorene hovoriť o riešení štátoprávných otázok. Môžem povedať, že vo Federálnom zhromaždení bola táto otázka otvorená bez akýchkoľvek obáv. Uvedomovali sme si, že treba byť skvalitniť ústavný zákon o česko-slovenskej federácii, aby zodpovedal princípom identity a suverenity slovenského a českého národa, alebo treba uvažovať o inej štátoprávnej forme, dajme tomu o konfederácii. Proti tomuto riešeniu však boli výhrady. V tejto súvislosti sa pripomenuli nie dobré skúsenosti z USA, zo Švajčiarska a tak podobne. Sám som vystúpil práve k tejto otázke. Povedal som, že my nechceme takú konfederáciu, aká bola v Amerike. Ani takú, akú má Švajčiarsko. Chceme modernú federáciu. Opäť ma podporil poslanec Zeman. Pripustili sme aj možnosť vytvoriť úplne samostatné, suverénne nezávislé štáty. Samozrejme, že toto riešenie vyžadovalo prijatie ústavného zákona o pokojnom zániku československej federácie. To sa nakoniec aj stalo.

• **Ústava z roku 1992 nebola prvá slovenská ústava. Zohrala táto skutočnosť nejaký význam pri tvorbe novej ústavy?**

Nie, musím povedať, že sme sa nevracali až do tohto obdobia, pretože sme sa opodstatnene obávali, že tým by sme túto myšlienku pochovali. Uvažovali sme o novej, demokratickej ústave.

• **Čo teda tvorilo model pre našu ústavu?**

Preštudovali sme ústavy viacerých demokratických štátov. No musím povedať, že už niektoré časti pripravila pracovná skupina, ktorú viedol vtedajší predseda Najvyššieho súdu SR Karol Plank. Návrh ústavy sme na požiadanie odovzdali do Rady Európy, keďže sudca Európskeho súdu pre ľudské práva a slobody mal k nej poskytnúť stanovisko.

• **Rok 1992 bol z hľadiska štátoprávného usporiadania veľmi hektický. Vieme, že poslanecký klub za KDH hlasoval proti prijatiu ústavy, lebo vraj nie je dobrá. Ale stanovisko Rady Európy to nepotvrdilo.**

Nie, privítali nás so slovami, že nám gratulujú, že je to demokratický dokument, na ktorý môžeme byť pyšní. Až sme mali pocit, že ide o iróniu. Ale nie, dostalo sa nám ohromného uznania. Aké výhrady malo KDH pro-

ti ústave, dodnes neviem. Možno by bolo vhodné, keby sa niekedy k tomu vyjadri, lebo ako je známe, zúčastnilo sa potom aj na výkone štátnych funkcií. Malo napríklad predsedu parlamentu a aj poslanci museli skladať sľub na Ústavu SR, ktorú museli rešpektovať, ale vystupovali proti nej. Takže možno raz to bude musieť ešte vysvetliť.

• **Aké prekážky ste museli zdolávať pri práci na ústave?**

Najmä sami v sebe. Pretože sme nemali také skúsenosti, ktoré by sme mohli okamžite uplatniť a formulovať zákon.

• **Vy ste viedli pracovný tím na prípravu návrhu Ústavy SR. Kto bol v tíme?**

Okolo päť-šesť ľudí, všetko erudovaní právnici – Ivan Gašparovič, Ľubomír Fogaš, významne na dokumente pracoval Milan Sečanský, Katarína Tóthová, Jozef Moravčík, a Milan Janičina. Zapisoval a formuloval návrhy Štefan Grman, neskôr známy legislatívec.

• **Ako sa vám spolupracovalo?**

Veľmi dobre. Aj sme boli dosť jednotní. Iste, v určitých drobnostiach a formuláciách sme sa preli. Veď bolo treba pokúsiť sa o precíznu formuláciu, aby obstála.

• **Dá sa povedať, že títo ľudia položili ústavné základy nášho štátu. Ako by ste dnes hodnotili ústavu z roku 1992?**

Chceli sme mať moderný, demokratický, humánný, sociálne orientovaný štát, a samozrejme základy takéhoto štátu sa kládli aj v tejto ústave. Základným princípom ústavy bolo, že štátna moc pochádza od občanov. To bol významný, demokratický, principiálny posun myslenia aj v ústavnoprávnej teórii. Premietol sa do mnohých konkrétnych článkov a ustanovení ústavy, napríklad pokiaľ ide o otázky sociálne, kultúrne, duchovné, o základné práva a slobody občanov, a do

dnešných dní má svoje opodstatnenie. Chcem sa poďakovať každému, kto mal účasť na príprave tohto návrhu, a chcem vyjadriť aj istú hrdosť, že sa nám podarilo pripraviť taký dokument, ktorý obostojí aj pod náročnými kritériami teórie ústavného práva v Európe.

• **Dokáže sa naša ústava vyrovnáť s problémom neštandardného dvojitého občianstva, ktoré občanom SR ponúka Maďarsko?**

Takéto diskusie treba odmietnuť, pretože samotná ústava jasne zakazuje akúkoľvek diskrimináciu, čo sa týka aj občianstva, náboženstva, vierovyznania, ale aj vedeckého výskumu a podobne. Čiže tento princíp sa neopomenul.

• **Povedzme to jasne, v každom štáte platí jeho ústava a nemôže na území Slovenska platiť ústava maďarská.**

Ani sa mi na to nechce reagovať. Samozrejme, veď ústava je najvyšší humánný zákon, akt demokratického charakteru, ktorý bol prijatý najvyšším zákonodarným orgánom. Suverenita štátu spočíva v tom, že do kompetencii ktoréhokoľvek štátu nemôže zasahovať iný štát. Môže byť len zmluvne dohodnutá nejaká spolupráca alebo niektoré vzťahy, ako s Vatikánom, ale i s ďalšími štátmi. Veď nakoniec Európska únia má tiež upravené vzťahy v Lisabonskej zmluve, aj keď, dovoľím si povedať, nie veľmi podarene. Zmluva takého charakteru by mala mať formálny model skôr reprezentujúci princípy ústavného charakteru. A táto zmluva je nekonečne veľká, veľmi široká, veľmi zasahujúca do rôznych sfér. Bolo by žiaduce, aby tam bola jedna zmienka, že všetky ostatné otázky týkajúce sa politického, ekonomického, kultúrneho systému a ďalších otázok môžu upraviť štáty medzi sebou osobitnými zmluvami, ale nie v tejto jednej zmluve všetko obsiahnuť a potom jej málokto rozumie.

• **Vyskytli sa názory, že by sa mala zmeniť preambula ústavy, že by ne-**

mala zdôrazňovať národný princíp štátu. Čo si o tom myslíte?

Nuž, stretli sme sa aj s výhradou, prečo dávame sv. Cyrila a Metoda do preambuly ústavy, keď sú to cudzinci. Môžem povedať, že v tomto prípade došlo k nepochopeniu kultúrneho prínosu týchto dvoch významných vzdelancov tohto obdobia, ktorí prišli s liturgiou, ktorej naši predkovia rozumeli. Pravda, prišli už medzi kresťanov, na to netreba zabúdať. Samozrejme boli aj otázky, najmä zo strany príslušníkov menšín, prečo sa preambula začína slovami: My národ slovenský? Musím povedať, že každý národ má prirodzené, neodhateľné sebaurčovacie právo vytvoriť si svoj štát. Nie národnosti. Napriek tomu sme okrem tohto typicky národného charakteru prijali ďalší demokratický národno-občiansky princíp. V závere preambuly sa totiž konštatuje – my občania Slovenskej republiky. Keby kritici dočítali celú preambulu, tak by azda nemali pripomienky.

• **Je dosť prekvapujúce, že v čase, keď sme sa práve zbavili komunistického režimu, bola prijatá preambula ústavy, v ktorej sme sa prihlásili k svojej kresťanskej tradícii. Prejavila sa nejakým spôsobom ateizácia spoločnosti pri tvorbe ústavy?**

Musím popravde povedať že nie. Boli sme prekvapení, keď sme prvýkrát predstavili túto preambulu, že nebol nejaký tvrdý ohlas proti nej. To nás mílo prekvapilo. Skôr nás podrazilí takí, ktorí tvrdili, že síce sv. Cyril a Metod sú svätci, ale nie sú to Slováci. No to sme veľmi jednoducho vyriešili. Nakoniec sú to spolupatróni SR i EÚ. Takže vierozvestovia získali uznanie nielen od slovenskej spoločnosti a jej politickej reprezentácie, ale od celej EÚ.

• **Dá sa povedať, že tvorcovia slovenskej ústavy už mali európske myslenie.**

To ste povedali vy. Ďakujem pekne.

Čiara, ktorá oddeľuje v športe úspech od neúspechu, je veľmi tenučká Po olympiáde: Zvykajme si, bude aj horšie...

Dušan ŤAŽKÝ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA – Autor bol generálny sekretár Slovenského zväzu cyklistiky.

Je po Hrách XXX. olympiády v Londýne a začína sa hodnotenie účasti slovenskej výpravy. Hodnotí kdekto; odpálil to redaktor TV Markíza, nasledovala oficiálna tlačová beseda s prezidentom SOV a vedúcim našej výpravy na OH v Londýne, svojim hodnotením na blogu v SME prispel bývalý generálny riaditeľ sekcie štátnej starostlivosti o šport, ale trebárs aj bývalý futbalový tréner a súčasný člen VV SFZ, denná tlač, elektronické médiá a, pravdaže, diváci a fanúšikovia športu, ale aj tzv. tiežodborníci, ktorí sa pravidelne ozývajú najmä vtedy, keď sa našim športovcom nedarí alebo neuspeli tak, ako si mnohí predstavovali.

Bolo vystúpenie slovenských športovcov na OH v Londýne úspešné alebo nie? Na takto položenú otázku neexistuje jednoznačná odpoveď. Nedá sa odpovedať len „áno“ alebo „nie“. Hodnotenie by malo vychádzať z rôznych pohľadov a nielen z pohľadu dosiahnutých výsledkov. Každý, kto len trochu podrobnejšie sledoval dianie v slovenskom športe od vzniku samostatnej republiky, musel dospieť k názoru, že raz nastane situácia, ktorá ukáže jeho skutočnú nahotu. Mnohí sme na to upozorňovali už po olympiáde v Aténach, že príde čas, keď budeme mať len veľmi málo športovcov skutočne schopných medzinárodnej konkurencie. A hry v Londýne len potvrdili túto nie práve radostnú skutočnosť.

■ Z BÁZY SOCIALIZMU

Zvykajme si, bude aj horšie... Nie náhodou som použil tento titulok. Možno nemá úplnú pravdu, ale väčšina našich športovcov, ktorí uspeli na predchádzajúcich olympiádach, začínali svoju športovú kariéru ešte za čias „socialistickej telovýchovy“. A mám za to, že aj ich neskoršie úspechy boli sčasti výsledkom toho, že začali so športom v tých časoch. Moravcová, Gönci, Martikán, Kaliská, Hochschornerovci, Kňazovický, Minčík – to sú mená niektorých športovcov, ktorí získali olympijské medaily v ére samostatnosti. Ich súčasný vek nasvedčuje tomu, že sa na nich vzťahuje predchádzajúca veta. Ale tým nechcem povedať, že ich začiatky v systéme „socialistického športu“ sú tým podstatným, čo z nich spravilo úspešných športovcov. Vážnu úlohu v tom zohrávajú aj ďalšie faktory tej doby – telesná výchova na školách, osobnosť učiteľa telesnej výchovy, výchova v rodine a podiel rodičov na vytváraní vzťahu k športu, funkčný systém telovýchovných jednot a klubov, dobrovoľníci v športe, platení tréneri, sieť útvarov talentovanej mládeže až po strediská vrcholového športu. Čo považujem za dôležité, k spomínaným menám sa automaticky viaže aj ich príslušnosť k niektorému stredisku vrcholového športu – dnes rezortného strediska športovej prípravy. V ére samostatného Slovenska totiž jediná možnosť pre športovcov v individuálnych športoch ako dosiahnuť sociálne zabezpečenie, lebo bez neho nie je takmer nijaká šanca, aby sa mohli naplno venovať svojmu športu. V podstate teda ide

o „štátnych profesionálov“. Žiadny zamestnávateľ nebude dnes v časoch trhového mechanizmu zamestnávať športovca, ktorý nebude chodiť do práce a nebude vytvárať žiadne hodnoty. Ani prípadná refundácia mzdy už nie je pre zamestnávateľa zaujímavá. Ten totiž potrebuje človeka zamestnanca, ktorý bude skutočne niečo robiť.

Vedeli sme, že spomínaná generácia „socialistických detí športu“ raz musí skončiť. V podstate po Pekingu 2008 sa rozlúčila s aktívnou kariérou Moravcová. Jej pokus kvalifikovať sa do Londýna už nemôžeme brať úplne vážne; po tejto olympiáde skončí Gönci, ešte skôr skončili Kňazovický a Minčík. V ich prípade považujem za fantastické, že pri športe zostali a pracujú ako tréneri a k tomu ešte aj úspešne. Kaliská sa na poslednej olympiáde nezúčastnila, lebo ako aktuálna olympijská víťazka musela absolvovať tvrdú a náročnú kvalifikáciu s Dukátovou, ktorá aj napriek tomu, že ju v nej porazila, nedokázala nadviazať na jej dve predchádzajúce olympijské víťazstvá. Áno, dnes je Kaliská už štyridsiatnička a treba myslieť aj na budúcnosť. Ale ruku na srdce, bola jej výkonnosť na takej úrovni, že bolo nevyhnutnosťou práve v olympijskom roku ju vymeniť za mladšiu (v podstate tridsiatničku) Dukátovú, keď boli všetkým dostatočne známe Kaliskej zdravotné problémy, ktoré nakoniec dokázala vyriešiť? Bola na základe jedného Martikánovho horšieho výsledku v priebehu 17 rokov naozaj nevyhnutná kvalifikácia medzi ním a Beňušom? Medzi štvornásobným olympijským medailistom a ešte len možno vychádzajúcou hviezdou v tomto športe? To si Martikán skutočne tak pobabral svoje úžasné renomé jedným nevydareným štartom na MS v Čunove? Nezaslúžil si za tie roky úspešnej reprezentácie Slovenska väčší kus dôvery?

■ MEDAILISTI A TÍ DRUHÍ...

Niektorí môžu namietať: Hochschornerovci dôveru mali a tiež skončili len tretí. Ale „len tretí“ na olympiáde je stále super výsledok! Zvykli sme si totiž, že bratia sú tutovka, na ktorú sa vždy oplatí stavať. Ale čiara oddeľujúca úspech od neúspechu je veľmi tenučká. Stačil jeden ťuk a zlato sa rozplynulo, podobne ako predvolebné sľuby politických strán pred každými voľbami, ktorými opijajú športovcov, čo všetko urobila pre rozvoj športu na Slovensku.

Ten, kto vie, o čom je vrcholový šport, ten si váži výsledky, ktoré naši športovci v Londýne dosiahli. Sú to stovky hodín tvrdého tréningu, odriekania, bolesti, odlúčenia od rodiny, priateľov, ale veľakrát aj zdravotných a iných problémov, ktoré musia športovci podstúpiť, aby sa dostali až na vrchol alebo aspoň čo najbližšie k nemu.

Najviac uznania patrí medailistom. V ich prípade – aj keď podľa ohlasov v médiách a „tiežodborníkov“ je pomaly zisk medaily iného kovu ako zlato takmer neúspech – sa hlboko skláňam. Patrí im veľké poďakovanie, že potešili všetkých okolo seba. Potom prichádzajú na rad športovci, ktorí prekvapili dosiahnutým výsledkami – Hagara a Klocová, alebo tí od ktorých sa to viac či menej čakalo – Dukátová, Tóth a novozložená K 4. Menším prekvapením, aj keď neočakávaným a trochu nepríjemným, bolo umiestnenie v K 2 dvojice Gelle – Vlček, ktorí vo finále dosiahli na 8. priečku.

■ VRELÁ VODA

Napätá situácia okolo posádky v K 4 nevznikla na poslednú chvíľu, mala svoj vývoj počas niekoľkých rokov. Vzťahové problémy v jej posádke po olympiáde v Aténach vyústili odchodom Baču. Najprv ho nahradil Erban a neskôr aj on bol vymenený Tarrom. V roku 2009 skončil ako tréner reprezentácie Pavol Blaho, ktorý pre K 4 v tom či onom zložení robil možné aj nemožné, a nie dlho po ňom aj Tibor Sóos, ktorý ako tréner v Komárne bol vlastne ich druhým otcom – tak sa o ňom totiž vyjadrovali v minulosti niektorí členovia posádky. Teda dvaja ľudia, ktorí boli ochotní za K 4 aj dýchať... Výsledky, ktoré K 4 v rokoch po olympiáde v Pekingu dosiahla, jasne signalizovali, že výkonnosť klesá, a nakoniec sa stalo, že naša vlajková loď posledné dva roky pred Londýnom už nedokázala ani siahnúť na medailu. Predstavitelia príslušného športového zväzu napokon zareagovali a urobili, čo urobiť museli. Posádka sa síce zmenila, ale na medailu to nestačilo. Sklamani boli kanoisti aj ľudia okolo nich.

Je jasné, že na olympiáde chcú uspieť všetci. Príprava športovcov prebieha vo viacerých cykloch. Opäť sa len potvrdila stará známa vec, že nestačí spolu trénovať pár týždňov a dufať (akokoľvek veľmi všetci chcú), že to bude stačiť na medailu – t. j. premenené na slovenské podmienky – na zlato. Mala K 4 takú prípravu, aby sa jej členovia dokonale zohrali a boli v podstate jedným telom a jednou dušou? Na to musia alebo by mali poznať odpoveď kompetentní. Ale nedá mi nepripomenúť aj situáciu s K 2. Veľa sa polemizovalo o tom, či Gelle s Vlčkom zvládnu obe disciplíny. Titul majstrov sveta z predchádzajúceho roku ich staval do úlohy favoritov. Moje trénerské skúsenosti hovoria, že výsledok – a to najmä na olympijských hrách – väčšinou dosahujú športovci, ktorých výkonnosť je štandardne na vysokej úrovni počas dlhšieho obdobia, a medaily, prípadne popredné umiestnenia dokážu získať pravidelne počas olympijského cyklu a nielen raz za čas, a to rok pred olympiádou. Stačí sa pozrieť na väčšinu londýnskych medailistov, aké výsled-

ky v priebehu štyroch rokov pred olympiádou v Londýne dosahovali.

■ NESKLAMALI – NEOSLNILI

V Londýne nesklamali, ale zároveň ani neprekvapili strelci Pešková a Varga, aj keď Vargu od finále delilo neskutočne málo. Rovnako Kopp a Tužinský, vzpie- rač Tešovič a v kanoistike Kmetová – Kohlová. Potom nasledujú športovci, ktorí nepotvrdili očakávania a možno povedať, že sklámali. Sú to tenisti (výnimkou je Hantuchová), atléti (vrátane Dany Veldáckovej, ktorá bola vo finále na 12. mieste), džudista Randl a športová gymnastka Homolová.

Zvláštnou skupinou sú plavci, ktorí už boli na dovolenkách (okrem Smolenovej), keď sa dozvedeli, že budú v Londýne štartovať. Ich účinkovanie na hrách ani netreba hodnotiť. Na hry sa dostali po splnení B limitov, ktoré stanovila Medzinárodná plavecká federácia (FINA). V ich prípade a podobne aj v prípade ostatných našich športovcov, ktorí dostali šancu zúčastniť sa na hrách v Londýne na základe rozhodnutí príslušných medzinárodných športových federácií (Fašungová – bedminton a Števková – horská cyklistika), netreba robiť z ich výsledkov nijakú vedu. Skrátka, zúčastnili sa, lebo túto šancu im dali medzinárodné federácie. Malo vedenie SOV a športové zväzy túto možnosť odmietnuť? Pobytové náklady uhradil za týchto športovcov MOV a štát im prispel na prípravu jednorazovou dotáciou, ktorá nakoniec môže byť pre nich motiváciou do ďalšej športovej prípravy.

Tenistka Hantuchová sa prebojovala až do osemfinále, v ktorom prehrala s bývalou svetovou jednotkou Woźniackou a obsadila celkovo 9. – 16. miesto. Dosiahla tak svoje najlepšie umiestnenie na tretích hrách, na ktorých sa zúčastnila. Myslím si, že jej účinkovanie nemožno hodnotiť ako neúspech.

Piasecký v športovej gymnastike predviedol na bradiách vynikajúcu zostavu, za ktorú dosiahol najvyššiu známku v živote. Tak sa bojuje na olympiáde! Zaslúži si absolútorium už len za to, že je po dvadsiatich rokoch prvým Slovákom, ktorý sa kvalifikoval v športovej gymnastike na olympijské hry, ale tiež za to, v akých ťažkých podmienkach (tréningových, ale aj sociálnych) sa dlhodo- bo pripravuje. Triatlonista Varga je športovcom, ktorý výrazne zaujal predvedeným výkonom a najmä prekvapil, keď v plaveckej disciplíne bol prvý a v cyklistike držal krok s najlepšimi na svete.

■ ROZHÝBME SEBA AJ MLÁDEŽ

Nuž, je po olympiáde. A hodnotíme a hodnotíme... Hodnotili sme po každej olympiáde a upozorňovali sme, že medailové bilancie z nich nie sú skutočným obrazom slovenského športu. Vedeli sme aj o tom, že skutočných top športovcov, ktorí môžu pomýšľať na medailové umiestnenia na vrcholných svetových podujatiach, vrátane zimných, máme na Slovensku azda 15 – 20.

Známe sú fakty, že deti a mládež sa nechcú hýbať, ale radšej chatovať, hrať počítačové hry; že telesná výchova na všetkých stupňoch škôl je považovaná skôr

za nutné zlo; postavenie učiteľov telesnej výchovy, vrátane ich finančného ohodnotenia (ako aj ostatných učiteľov), je na okraji záujmu spoločnosti; nedostatočné je vybavenie školských športových areálov a telocviční; športové oddiely a kluby nemajú ako a najmä za čo financovať svoje aktivity a asi aj to bude jeden z dôvodov prečo vznikajú rodinné športové kluby; podpora športu na úrovni regiónov, vrátane miest a obcí, podľa všetkého prúdi najmä do futbalu a niekde možno nepriamo do hokeja...

Šport je dlhodobou finančne podvyživený a od toho sa potom odvíja skutočnosť, že niet na podporu športovo talentovanej mládeže, existujúce útvary mládeže zriaďujú školy aj športové zväzy, pričom abscentuje koordinácia. Športové zväzy len s problémami plnia svoje základné úlohy a neraz stoja pred rozhodnutím, či vôbec vyslať športovcov na významné podujatia alebo zabezpečiť domáce súťaže. Mzdy profesionálnych pracovníkov športových zväzov a trénerov sú na takej úrovni, že v podstate niet záujemcov o túto prácu. Potom je zbytočné, aby FTVŠ UK alebo Fakulta športu v Prešove chrlila absolventov, ktorí nejdú pracovať do športu, ale sú ďaleko lepšie zaplatení v iných oblastiach spoločenského života.

Športová infraštruktúra je stará, nmoderná, v zlom technickom a väčšinou už aj v havarijnom stave. Za dvadsať rokov samostatného Slovenska sa postavilo minimum športových objektov, ktoré spĺňajú svetové parametre. A čo je ešte horšie, zásluhou rôznych developerov sa búrajú ďalšie a ďalšie športové objekty, ktoré aj napriek svojmu veku a technickej či morálnej zastaranosti aj tak ešte mohli slúžiť pre šport. Čo na tom, že v zákone o športe sa hovorí, že zrušiť športové zariadenie možno iba za podmienky, že bude zriadené (a to dokonca vopred) rovnocenné športové zariadenie na inom mieste. Nuž, prečo by sa mal dodržiavať práve zákon o športe, keď sa nedodržiavajú iné zákony?

Smutno-tiché jubileum národnej svätynie patrónky Slovenska a jej obyvateľov

Šaštínske zvony nás k sebe volajú

Ivan BROŽÍK - Foto: Ladislav LESAY, autor

„Som tvoja matka, a to navždy. Som matka tých, ktorí sú tvoji. To si mi povedal, keď si visel na kríži,“ prihovára sa v trinástom zastavení žena synovi, ktorého drží v náručí. Tomu, ktorý o tri dni vstane z mŕtvych. Mária, Matka Božia. Z času na čas aj ako Matka Šaštínska zvonmi zvoláva rodákov do svojej svätynie na Záhorí. V druhú augustovú nedeľu tak bolo už dvestopäťdesiaty raz.

Honosná katedrála v Šaštíne na Záhorí.

V súčasnosti je na Slovensku vyše pol stovky pútnických miest, z toho 8 gréckokatolíckych. Rozmach mariánskych pútnických miest nastal najmä v 17. až 19. storočí. Na našom území len ojedinele vznikali pútnické miesta po zjaveniach Panny Márie; častejšie ako dôsledok mnohých zázračných uzdravení, vypočítaných prosieb, správnych životných rozhodnutí prijatých v týchto lokalitách a niektoré na základe telesných uzdravení. Púte sa zvyčajne konajú pri príležitosti mariánskych sviatkov, najmä v júli, auguste a septembri. Šaštín ako jedno z týchto pútnických miest sa nemôže pochváliť takým pôvabným údolím ako Mariánka, ani majestátnymi hlbokými lesmi ako Staré Hory či pútnickým vrchom, na ktorom leží Levočská bazilika. Zato všetky tri miesta prekoná chrámom, v ktorom generácie uchovávajú sochu Sedembolestnej. Šaštín nesúťažá s Lurdami ani s Fatimou, ani s Čenstochovou, stojí hrdé povedľa nich ako basilica minor, ako uctievané sídlo Matky, ktorá za nás – možno aj bez našej vôle a modlitieb – oroduje a prosí.

■ PREMOHLA ZLOBU I NENÁVIŠŤ

Šaštín, presnejšie Šaštín-Stráže, ako mesto vznikol z dvoch obcí. Nedeľné rána sú v ňom rušnejšie ako v okolitých mestečkách. Inak si žije napohľad pokojným životom a niekdajšou, už takmer zašlou slávou rekreačného areálu Gazárka. Hneď však vidieť, že sa ju miestni pokúšajú prebudiť, aj keď konkurovať meniacemu sa vkusu čoraz viac konzumne orientovaných dovolenkárov sa dá len ťažko. Časy kedysi obľúbeného stanovania sú už dávno preč a Slováci hŕfne miňajú svoje peniaze takrečeno „v all-inclusive rezortoch primorských destinácií“. Ponuka pia-

ch zazier s plážami zo slnkom vyhriateho piesku uprostred tunajších borovicových lesov plných omamnej živcovvej vône, presvedčí iba milovníkov hubárstva a zberu lesných plodín. Skalných cykloturistov našťastie ešte vždy lákajú lesné cesty a chodníky. Novovybudovaný náučný chodník dostatočne umožňuje spoznať krásu tejto prírody. Je zároveň skutočnou oázou ticha a pokoja.

Šaštín má však oveľa vyhládateľnejší cieľ putovania. Niet návštevníka, ktorý sa nepristaví pri neveľkej trojhrannej kaplnke. Stojí neďaleko baziliky, no správne by bolo, ak by sme uviedli, že bazilika stojí neďaleko tejto kaplnky. Neďaleko miesta, na ktorom sa, ešte pred kaplnkou, týčil trojhranný stĺp. To bolo v čase, keď na šaštínskom panstve hospodárili Czoborovci. Či je to legenda alebo skutočná udalosť, v roku 1564, vraj pre ostrú hádku, surový šaštínsky zemepán a manžel Angeliky, rodenej Bakičovej, Imrich Czobor vysotil svoju ženu z koča. Veriaca Angelika si kľakla na zem a modlila sa k Sedembolestnej Panne Márii za obrátenie svojho manžela. To sa i skutočne stalo. Šťastná Angelika dala z vďačnosti zhotoviť sochu Panny Márie Sedembolestnej a postavil ju na trojhranný stĺp na tom mieste, kde ju manžel z koča vyhodil. Neskôr veriaci pre sochu vybudovali ešte aj dnes existujúcu trojhrannú kaplnku. Samotná socha však našla svoj trvalý domov až v priestoroch susednej baziliky. Popri nej sa sformovala šaštínska mariánska tradícia.

■ ZÁSAHY SVETSKEJ MOCI

Šaštín vlastne dnes nemal existovať, aj keď už od roku 1218 bol sídelným miestom archidiakona. A od konca štrnásteho storočia bol usadlosťou s mestskými výsadami.

V apríli v roku 1950 štátna a stranícka moc zrušila existenciu kláštorov. Do Šaštína nastahovala diecéznych kňazov, zväčša už nevládných a chorých. Teda takých, ktorí nemohli zaručiť fungovanie baziliky. Tá zostala často aj niekoľko dní po sebe zatvorená. O desať rokov neskôr tá istá moc premenovala mesto na Šaštínske Stráže. Ani tento pokus vymazať národnú svätyniu z geografických máp neuspel.

Aj teraz počas druhej augustovej nedeľe sa zo Šaštína ozval apel na súčasnú štátnu moc, aby nesiahala na 15. september, štátny sviatok patrónky Slovenska.

„My občania Slovenska žiadame zachovať 15. september – sviatok Sedembolestnej Panny Márie, patrónky Slovenska, ako deň pracovného pokoja! Podľa medzinárodného práva je tento sviatok súčasťou našich medzinárodných záväzkov, menovite Základnej zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou z roku 2000. Rušenie či presúvanie tohto sviatku v období, keď si pripomínáme 1 150 rokov od príchodu svätých Cyrila a Metoda na naše územie, by bolo obzvlášť smutné. Ekonomické argumenty pre zrušenie tohto sviatku sú málo presvedčivé. Každý národ prežije iba vtedy, ak čerpá zo svojich duchovných a kultúrnych koreňov.“

Úcta slovenského národa k Panne Márii má dlhú históriu. Svätý Metod bol pochovaný v mariánskom chráme pri oltári Panny Márie. Kostoly zasvätené Panne Márii vznikali na našom území najmä po roku 1250 po odchode Tatárov. Prvá písomne zachovaná zmienka o sviatku Sedembolestnej Panny Márie pochádza z cirkevného snemu z Kolína nad Rýnom z roku 1412. Teraz je to práve 600 rokov. Pápež Benedikt XIII. už v roku 1727 povolil uctievanie Sedembolestnej Panny Márie pre celú cirkev. Pápež Pavol VI. vyhlásil v roku 1966 Sedembolestnú Pannu Máriu za hlavnú patrónku Slovenska. My občania Slovenska žiadame všetky kompetentné orgány, osobitne pána prezidenta Slovenskej republiky a poslancov Národnej rady SR, aby boli nápomocní tejto iniciatíve občanov Slovenska, píše sa okrem iného v petícii občianskej iniciatívy za zachovanie významného cirkevného sviatku.

■ PREČO PÚTE DO ŠAŠTÍNA?

Nemožno dať jasnejšiu odpoveď ako to vysvetlenie, ktoré zaznelo v nezabudnuteľnej homilii Svätého Otca Jána Pavla II. Priamo v Šaštínskej bazilike v roku 1995 pred takmer pol miliónom prítomných. Slovácky pápež Karol Wojtyła vtedy povedal: „Táto svätynia si pamätá veľa pokolení pútnikov, ktorí sem prichádzali zo všetkých končín vašej krajiny, a uchováva spomienku na všetko, čo úzko súvisí s ich životom: na radosť, na smútok a utrpenie, ktoré nechýbali vo vašich dejinách, ako nechýbajú v živote nijakého človeka a nijakého národa na zemi. Je dobre, keď má človek niekoho, s kým sa môže podeliť o radosť a žiaľ. Je dobre, keď máte vo svojej veľkej slovenskej rodine Matku, ktorej možno dôverovať a zveriť jej všetky bolesti a nádeje. Na tomto mieste ju uctievať ako Sedembolestnú, ako Matku, ktorej srdce bolo pod krížom prebodnuté siedmimi mečmi bolesti, ako to zdôrazňuje tradícia. Je prozreteľné, že práve toto je mariánska svätynia vášho národa, chrám, do ktorého putuje celé Slovensko. Vaši predko-

via tu hľadali posilu v životných ťažkostiach. Hľadali tu posilu v časoch poznačených utrpením. Šaštínsku svätyniu môžeme pripodobniť k jeruzalemskému večeradlu... tu, na tomto mieste sa Panna Mária modlí s nami. Tu jej nepredkladáme iba my svoje modlitby, prosby, vďaky a odprosenie, ale predovšetkým ona sa modlí s nami, ako sa modlíla s apoštolmi v očakávaní Turíc. A toto očakávanie v modlitbe bolo završené zoslaním Ducha Svätého, ktorý spočinul na apoštoloch zhromaždených vo večeradle a premenil im srdcia. V sile tejto premeny sa z ustráchnutých ľudí stávajú odvážni svedkovia odhodlaní plniť úlohu, ktorú im zveril Kristus. ... Čo to znamená pre nás tu zhromaždených, pre vás, ktorí ste prišli do Šaštína z rozličných častí Slovenska? Panna Mária nás tu prijíma do toho istého spoločenstva modlitby, ktoré spolu s ňou vytvorili apoštolí v jeruzalemskom večeradle, a v tomto spoločenstve sa modlí s nami za obrátenie našich srdiec. Veď mariánske svätynie sú naozaj miestami duchovnej premeny, miestami obrátenia. Skúsenosť ukazuje, že sú to miesta, kde sa ľudia najčastejšie vracajú k sviatosti pokánia, aby začali v matkinom dome nový život a vrátili sa duchovne obnovení.“

■ AKTUÁLNE POSOLSTVÁ

Počas slávnostnej pripomienky na 250. výročie posvätenia baziliky v Šaštíne v nedeľu, dvanásteho augusta 2012 Jeho eminencia, arcibiskup Stanislav Zvolenský upozornil na viaceré, stále aktuálne odkazy mariánskeho kultu. Pripomenul neustálu potrebu „uvažovať nad darom Božej Matky“, ale aj to, že „i vrabec a lastovička majú niekde svoje hniezda“. Mimoriadne vrúcna bola tá časť jeho kázne, v ktorej pripomenul, že je čas „vyhnať predavačov, peňazomencov, čo sedia v chrámoch, tak ako ich Ježiš bičom vyhnať“.

Tak by mohla znieť strohá správa. Nedá ju však nerozšíriť o takmer zabudnuté slová, ktoré v týchto dňoch budú mať síce neokruhle, ale predsa len pozoruhodné výročie. Pätnásteho septembra 1984 ich slovenskému národu cez prítomných pútnikov adresoval zo Šaštínskej baziliky otec biskup Július Gábriš: „Milí bratia a sestry! V Európe niet takého malého národa, ktorý by mal toľko mariánskych kostolov a pútnických miest, ako ich má náš slovenský národ. Zrod nášmu národu dalo kresťanstvo. Mariánsky kult zase umožnil slovenskému národu šťastlivý historický vývin cez celé jeho dejinné obdobie. Kto pozná cirkevné dejiny, vie, že mariánsky liturgický kult vzni-

kol v stredoveku, a to v Byzantskej ríši. Z Byzantskej ríše prišli k nám svätí Cyril a Metod. Prišli k nám v roku 863, teda vtedy, keď naši predkovia boli z väčšej časti kresťania, pretože kresťanstvo sprostredkovali iroškótski misionári. Títo zaviedli u nás latinskú liturgiu. Cyril a Metod hneď po svojom príchode urobili u nás tri dôležité nábožensko-kultúrne zásahy. Po prvé: Reč ľudu prehlásili za liturgickú. Po druhé: Vynašili pre túto reč písmo. A po tretie: Priniesli nám mariánsky kult podľa byzantského vzoru. Táto tretia skutočnosť spôsobila, že sa naši predkovia stali horlivými propagátormi mariánskej úcty nielen doma, ale aj u susedov.“

■ AJ MEDU, AJ MAKU

Súčasťou šaštínskych púti bývajú predajcovia kedysi samozrejmych, dnes už skôr vzácných tovarov – napríklad domáceho medu či maku. To akosi k nim patrí. Menej však už trhovci s detskými samopalmi či vietnamským tovarom všetkého druhu. Tento rok sa však návštevníci osláv výročia posvätenia baziliky mohli obohatiť aj prehliadkou výstavy o veľkých citeľoch Sedembolestnej Panny Márie spomedzi blahoslavených alebo osôb v procese blahorečenia. Súčasťou programu bola tiež prednáška profesorky Evy Fordinálovej na tému Cyrilo-metodské dedičstvo v nás. Zaujaj aj spríevod Márie Terézie ako spomienka na udalosť posviacky šaštínského chrámu v roku 1762, na ktorej sa zúčastnila podľa dokumentov i táto panovníčka spolu s Františkom Lotrinským. Ku krásnym zážitkom bude určite patriť aj organový koncert či koncert gospelovej skupiny Kapucíni.

Hlavné posolstvo však opäť patrí Svätému Otcovi Jánovi Pavlovi II. „Veď čo predstavuje táto šaštínska svätynia, ak nie skutočnosť, že Panna Mária, matka Slovákov, býva v tomto jedinečnom dome, v ktorom sa všetci synovia a dcéry vášho národa cítia ako v matkinom dome? Tu chce Panna Mária, Kristova matka, byť pre vás matkou. Chce, aby ste boli voči nej veľmi úprimní a jednoduchí. Tu je jej príbytok a vďaka tomu, že na vašej slovenskej zemi stojí dom Božej Matky, nikto z vás nie je bez domova. Sem môže prísť každý a môže sa cítiť ako v matkinom dome.“

Ak počas vyslovenia týchto myšlienok bolo v bazilike a jej okolí takmer pol milióna ľudí, počas osláv posvätenia baziliky ich tam bolo smutno poskromne. Iste, mnohí sa chystajú na jednu z nadchádzajúcich púti, boli dovolenky, kadečo... Prázdny nádherný park, opustené lavičky, aj v bazilike samotnej by sa našlo ešte miesto. A šaštínske zvony volali a volali... Kto nepozná tú pesničku, v ktorej okrem iného znie: „Tie šaštínske zvony k sebe nás volajú, patrónke Slovenska poklonu vzdávajú. Sedembolestná Panna Mária, tebe slovenská spieva krajina: Tisíc ráz buď zdravas, oroduj vždy za nás!“

Vy šaštínske zvony, hlaholte slávnostne, nech sa váš zvučný hlas Slovenskom roznesie. Zaznej radosťou každá dedina, slávou zajasaj celá krajina! Slovenský národ náš ochraňuj v každý čas!“

Zvony šaštínskej katedrály.

XXI. salón Spoločnosti voľných výtvarných umelcov v Dome umenia Širokospektrálna výstava

Maroš M. BANČEJ – Foto: autor

Umenie vo všetkých svojich podobách je nielen obrazom, ale aj katalyzátorom spoločenského diania. Platí to v plnej miere pre výtvarné umenie, ktoré aj napriek nižšej mediálnej pozornosti prešlo na Slovensku v ostatných rokoch pomerne búrlivým vývojom. Dôkazom živého kvasu na našej výtvarnej scéne je aj XXI. salón výtvarného umenia, ktorý začiatkom augusta privítal prvých návštevníkov vo výstavných priestoroch bratislavského Domu umenia Národného osvetového centra.

Dvadsiaty prvý salón sa konal pod egidou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky, Slovenskej výtvarnej únie a Fondu výtvarných umelcov. Návštevníkom sa otvorila možnosť porovnávať a urobiť si relatívny obraz o charaktere tvorby jednotlivých členov Spoločnosti i o prevládajúcich smeroch a tenden-

ciách v našom výtvarnom umení. Vyše päťdesiat autorov vystavovalo obrazy, plastiky, ale aj konceptuálne diela, ktoré by sa neustratili v žiadnej renomovanej galérii. No rovnako sa tu našiel aj takzvaný „štandard“, čo však bolo nutnou daňou za široký autorský aj štýlový záber výstavy.

■ STRETNUTIE GENERÁCIÍ

Výtvarné práce jednotlivých členov predstavovali diela so širokospektrálnym námětovým zameraním – od realistických, romantických, expresívnych, surrealistických až po abstraktné a geometrické práce. Tento ročník salónu ponúkol rozmanitosť výtvar-

ných postupov a umeleckého myslenia a zároveň bol aj istým pracovným stretnutím viacerých generácií v rámci voľného výtvarného umenia. „Najstarší vystavujúci výtvarný umelec sa narodil v roku 1922, teda dnes má 90 rokov. Najmladší je narodený v roku 1984, teda má 28 rokov. Táto konfrontácia v takom veľkom generačnom vekovom rozpätí vytvára aj prirodzené tvorivé napätie v rámci interpretácie námietu jednotlivými výtvarnými prostriedkami,“ povedala nám kurátorka výstavy Dagmar Srnecká.

■ NIEKOĽKO POHLADOV

Tak trochu šok spôsobilo dielo výtvarníka Bohdana Jelínka, kde na polystyrénovej tabuli bol jednoduchý nápis: „BOH. JELÍNEK: Stop umeniu.“ Autor sa pohral so svojím menom, aj s trochu prvoplánovou provokáciou. No o pár metrov ďalej našiel návštevník technicky a technologicky dokonale sklenené plastiky od sochára a sklára Drahomíra Prihela, skutočne inšpiratívnu bronzovú plastikú evokujúcu hlavu kozorožca s dokonalou malachitovou patinou od Gabriely Strassnera či plastikú „rohatého muža“ s lakonickým názvom On, ktorú vystavoval Ivan Herényi.

Z ďalších výtvarníkov určite neušiel pozornosti Ladislav Berger svojimi obrazmi Gravitácia a Neposlušné krídla, ktoré zaujali tým, že sa v nich uplatnili presahy do parafráz znakovkej reči písma a číslie v obraze. Do rovnakej hodnotovej roviny ako predošlý autor patrili aj diela autorky Márie Bidelniceovej. Z jej vystavených diel zaujal najmä obraz kolážovej maľby s názvom Pocta Paulovi Gauginovi. Toto dielo by si zaslúžilo, aby viselo v galérii na ostrove Oa Hiva vo Fran-

cúzskej Polynézii, kde Gaugin určitý čas žil a tvoril v dedinke Atuana.

■ PREKVAPENIA A VÝZVY

Doslova prekvapením XXI. salónu bol voľný triptych Záboja Bohuslava Kuľhavého. Jeho prvá časť Návraty bola parafrázou na dielo slovenského maliara Cypriana Majerníka. Autor pre svoje novátorstvo mal ešte pred novembrom 1989 spory s odbornou kritikou, ktoré vyústili do zámernej ignorancie jeho tvorivého úsilia. Napokon ho to donútilo opustiť rodnú krajinu a oficiálne odísť do USA, kde jeho obrazy na viacerých výstavách uznala odborná verejnosť, o čom oficiálne inštitúcie vydali aj písomné svedectvo. „Vystavený triptych je aj mostom medzi fázami moderného amerického maliarstva a výbojmi Záboja Bohuslava Kuľhavého na Slovensku, kam sa vrátil koncom deväťdesiatych rokov,“ konštatoval vo svojej recenzii na výstavu kunsthistorik Milan Augustín. Mne osobne sa zdá, že v prípade tohto autora ide o akési posolstvo v čase, pričom vnímavý človek v nich môže vidieť paralelu s vývojom a osudom našej civilizácie.

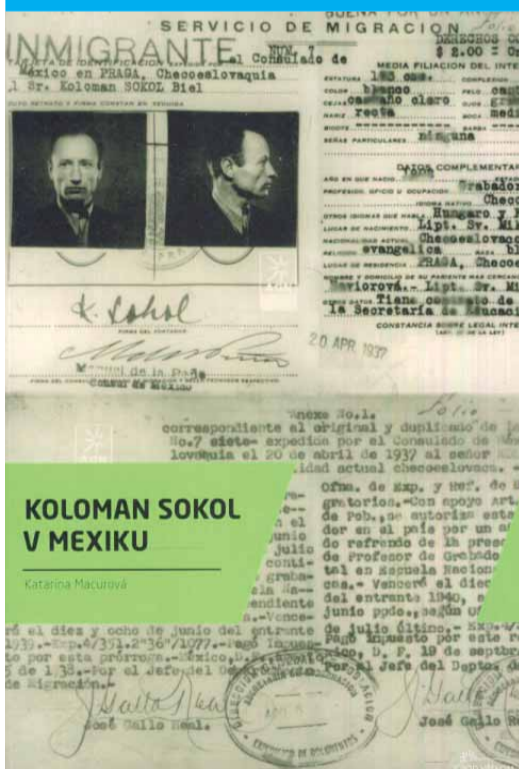
XXI. salón v Dome umenia Národného osvetového centra na Námestí SNP nemal jury, ktorá by vyhodnotila a ocenila to-ktoré dielo. Diela si vyberali a na svoju prezentáciu určili samotní autori a podobný postoj sa predpokladal aj u návštevníkov výstavy. Ide o zvrchovane demokratický prístup so všetkými rizikami, ktoré z toho vyplývajú. Kam sa slovenské výtvarné umenie pohne o rok, to azda naznačí salón s poradovým číslom XXII.

Ilustrácia: Záboj Bohuslav Kuľhavý: Triptych

Ako Slovak Sokol učil Mexiko grafiku

Katarína Macurová: Koloman Sokol v Mexiku, Slovart 2011

KNIHA TÝŽDŇA

V tejto zaujímavej knihe sa mladá autorka Katarína Macurová podujala spracovať tému pedagogického pôsobenia výraznej osobnosti slovenskej grafiky Kolomana Sokola v Mexiku. O Sokolovi bolo napísaných viacero publikácií, lenže tá etapa jeho života, keď ho v roku 1936 pozval vtedajší mexický prezident Alvaro Obregón, aby vyučoval a podieľal sa na zakladaní mexickej školy knižnej tvorby, zostala z časti neprebádaná. Tiež nebolo objasnené, aký silný bol jeho vplyv na vývin mexickej modernej grafiky. Macurová vychádzala zo štúdií mexickej literatúry, archívnych dokumentov a z rozhovorov s osobami blízkymi Kolomanovi Sokolovi, pričom podrobne analyzuje vývoj mexického moderného maliarstva.

V úvode knihy autorka poskytla základné údaje o zdrojoch, z ktorých čerpala, a čo jej sťažovalo výskum. Jednak to bol časový odstup a taktiež málo informácií o mexickom umení v stredoeurópskom priestore.

Keď Koloman Sokol v roku 1937 prišiel do Mexika, bola v tom čase grafika relatívne novým médium, čo prirodzene viedlo k otvorenosti mexických grafikov spoznávať paralelné grafické tendencie a možnosti, ktoré pre mexické umenie v tých časoch boli ešte neznáme. Sokol ako pedagóg bol medzi študentmi obľúbený, ale pre zlé sociálnu situáciu bol nútený školu opustiť a 1. januára 1941 odišiel do New Yorku.

V záverečnej kapitole knihy Koloman Sokol alebo mexicko-slovenské moiré sa autorka podarilo zhrnúť všetky aspekty pôsobenia a vplyvu umelca do jedného kontextu a pozrieť sa na toto obdobie z časového odstupu. Na postave Kolomana Sokola ako solitéra v slovenskej modernej odhaľuje výraznú vývojovú paralelu a podstatnú zrodu medzi mexickým a slovenským umením, ktorá vznikla takmer v rovnakom časovom období.

Dagmar JORDOVÁ-MILLEROVÁ

MEDAILÓN

Rodák z Banskej Štiavnice, spisovateľ, kunsthistorik a výtvarník Milan Augustín je literárnou kritikou a známymi čitateľmi označovaný za autora literatúry faktu. Azda príhodnejšie by ho bolo nazvať „hľadačom skrytých súvislostí“. Ostatne, vo svojej poslednej knihe „Uneste pápeža!“ hneď v úvode knihy cituje inšpiratívne verše Miroslava Váika: Raz všetko pochopím / a odhalím ti skryté súvislosti vecí.

Hľadač skrytých súvislostí

Milan Augustín sa narodil v Banskej Štiavnici a toto malebné mesto mu natrvalo prirástlo k srdcu. Absolvoval Banickú priemyslovku a jednu etapu života pôsobil ako banický technik. Lenže umelecké sklony zvíťazili a po absolvovaní FF UK začal pracovať ako historik umenia najprv v Štátnych reštaurátorských ateliéroch, od roku 1986 ako riaditeľ a neskôr v Slovenskom národnom múzeu. Bol odborným pracovníkom v Národnom literárnom centre a v súčasnosti pôsobí v tej istej pozícii v Národnom osvetovom centre. Medzitým spracoval libreto a scenár Múzea židovskej kultúry na Slovensku a bol komisárom výstavy najstarších slovenských písomností pod názvom Napísané zostáva.

Milan Augustín má za sebou dve desiatky kníh. Či už ide o vyslovene odborné diela – Krátke dejiny Židov (1991), Cesty medených a bronzových bohov (1993), Kovové križovatky pani histórie (1994), Cesty za obzor (1994), Hľadanie súvislostí (1995), Tajomstvo rieše Benin (1996) a ďalšie, alebo o diela, v ktorých sa historické reálie snúbia s ľudským príbehom: Dvanásť nocí s kráľovnou Hatšepsovet (1999), Pod závojom bohyně Maat (2006), Démon mesta (2010), „Uneste pápeža!“ (2011). Dá sa povedať, že Milan Augustín je prvolezec po osemtisícovkách súčasnej modernej literatúry faktu.

Spisovateľ, výtvarník, zanieteny propagátor banických tradícií na Slovensku a dlhoročný člen Matice slovenskej Milan Augustín sa v týchto dňoch dožil šesťdesiatich piatich rokov.

Text a foto: (mab)

HUMORESKA

Letné obdobie, najmä posledné dni prázdnin, to je pre každého novinára nočná mora. Fotky z dovoleník posielajú stále tie isté celebrity, na ktoré nie je zvedavá už ani notorická konzumentka bulváru. Politici sa tiež netrhajú, aby nám spestrili život a novinárom články, no a nejaká smrteľná havária to nevytrhne. Nuda ako noha, a preto srdce profesionálneho novinárskeho šakala či hyeny trpí. Tak rád by nás šokoval, rozčúľil či zhnusil a nič. Za toto sme štrngali kľúčmi na námestiach, aby tu bola taká ubijajúca letná nuda? Semtam nejaká nadrozmerne vyvinutá

účastníčka reality šou ukáže prednosti, ale v dnešných časoch je taká inflácia holých mliečnych žliaz, že už ani podobaný pubertiak o ne zrakom nezavadi.

článkov je na svete. Vydrží to tých kritických desať dní a potom sa nájde niečo iné. Veď sa chystá ďalšia nekonečná „farmárska saga“, a tam nejaká účastníčka iste zdvihne fertu-

Požehnanie psov a mafiánov

Ale čierny patrón novinárov predsa len drží nad týmto cechom ruku. Náhle akoby sa vrece roztrhlo s útokmi psov na pospolitý ľud, ba dokonca jeden skončil tragicky. Samo o sebe je to smutná správa, ale je o čom písať! Pochytivý perohryz začne skloňovať slová ako „šokujúce“, „bojové plemeno“ a podobne, no a séria

chu, pod ktorou bude taká, ako ju Boh stvoril. Aby partia novinárov v rôznom štádiu bulvárneho poškodenia tému psy investigatívne rozpítvala, aby sa aj naši zákonodarcovia začali ošiváť, to už nie. Zasa bude všetko po starom, našinec bude kľučkovať pomedzi psie „pozdravy“ voľne umiestnené na chodníkoch a holohlaví mládenci

s hrubými krkmi budú aj naďalej nechávať svojich neurotických pitbulov voľne pobiehať bez náhubkov pomedzi vystrašených okoloidúcich.

Ďalšou témou, ktorá padla našim bulvárnikom ako manna nebeská, je príbeh Karola M., ktorý sa pred spravodlivosťou zašiel na malebný ostrov Belize. Článok o tomto pravdepodobne vrahovi a mafiánovi bolo požehnané. Jeho fotografia bola tak často na titulákoch novin, že neinformovaný turista mohol mať pocit, že je to nejaký významný predstaviteľ nášho spoločenského či politického života. Akurát ten dojem na niektorých fotkách kazili putá... Aby som však nebol len bezbrehý kverulant,

musím uznať, že istý, prinajmenšom vzdelávací efekt to malo. Cigán Kačányi z našej domovskej krčmy U Dana aj keď je bezdomovec, už vie, že Belize leží v strednej Amerike a susedí s Guatemalou a Mexikom. Ba čo viac, ovláda aj priemernú cenu tamojších nehnuteľností a minule ma prekvapil informáciou, že v lepšom hoteli sa platí 300 dolárov za noc. A potom že mafiáni a bulvári novinári nemajú pre spoločnosť žiadny prínos... V prípade Kačányiho to neplatí, a pokiaľ nejaký mafiánsky kmotor vďaka nášmu súdnictvu zdrhne napríklad na Kajmanské ostrovy, jeho geografické vedomosti ešte vzrastú.

Milan ZEMO

Filmový dokument o dodnes nevyjasnenej smrti majora Ľudovíta Kukorelliho zmizol Náčelníka štábu čapajevovcov zrejme úkladne zabil

Štefan BALBERČÁK, štúdiu redakčne upravil Dušan D. KERNÝ - Foto: Emil SEMANCO

V košickom Dóme svätej Alžbety je výnimočný hrob. Pol roka po pohrebe človeka, čo v ňom leží, exhumovali jeho telo, urobili pitvu, aby tam napokon už na posledný odpočinok uložili telesné pozostatky jediného účastníka Slovenského národného povstania, ktorého po smrti povýšili na majora a v neďalekom Parku generála Petrova mu odhalili bronzový pomník od akademického sochára Arpáda Račka. Okolnosti, no najmä skutočná príčina smrti legendárneho Ľudovíta Kukorelliho, rodáka z Oravy – z Krásnej Hôrky pri Tvrdošíne – dôstojníka letectva a významného organizátora partizánskeho odboja na východnom Slovensku počas druhej svetovej vojny však podnes zostávajú zahalené rúskom tajomstva...

Pamätník Ľudovíta Kukorelliho v Habure.

Prečo historici dodnes hovoria o príčine smrti ako nevyjasnenej, prečo ešte v roku 2012 sa na konferenciách historikov hovorí o nejasnom konci hrdinu Slovenského národného povstania? Prečo zmizol filmový dokument o tejto legendárnej postave?

■ PODROBNÝ VÝSKUM

Osudový príbeh slovenského letca zaujal mnohých pred rokom 1989, ale aj po ňom. Štefan Balberčák, vedecký pracovník Katedry histórie Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, dôkladne vyhľadal, preštudoval a zhrnul všetky dostupné materiály a svedectvá spojené s mužom, ktorého starý otec prišiel na Slovensko v druhej polovici 19. storočia z Talianska ako odborník na stavbu železníc.

Jeho text je rozsiahly a rozsiahle sú aj tri desiatky citácií a odkazov na literatúru. Redakcia SNN preto text s vedomím autora upravila. Jeho plné znenie bude zverejnené v zborníku konferencie Slovensko v rokoch neslobody 1938 – 1989; univerzitnej konferencie, ktorú usporiadali Ústav pamäti národa a Múzeum SNP v Banskej Bystrici. Je zásluha autora, že nám sprostredkúva možnosť zoznámiť sa s dramatickým pozadím partizánskeho hnutia. Je to súčasť hľadania pravdy, ktorá, ako konštatuje Š. Balberčák, vždy je kdesi uprostred. Nenájdeme ju na krajných póloch; nie je v nekritickom prístupe – „v intenciách ideológie neprípustnej akékoľvek spochybnenie dejín a partizánskeho hnutia ako hlavnej ozbrojenej zložky odboja a partizánov ako nedotknuteľného fenoménu“. Tam pravdu v úplnosti nenájdeme. Ale pravda nebude ani „na strane druhého extrému, a to zatracovaním partizánskej zložky odboja zvlášť exilovými historikmi označovanými ako ľudáci či neofudáci v rámci negácie všetkého, čo bolo vyzdvihované v rokoch totality...“, konštatuje vedec z košickej univerzity.

■ HLADANIE PRAVDY

Pokiaľ ide o Ľudovíta Kukorelliho, hľadanie pravdy o ňom sa vlastne dodnes neskončilo... Vieme, že sa po skončení prezenčnej vojenskej služ-

by v hodnosti podporučíka prihlásil v roku 1934 do armády, aby sa mohol stať letcom. Po nemeckej okupácii a vyhlásení protektorátu v Čechách a na Morave prešiel na Slovensko. Slovenská armáda, letectvo nového štátu potrebovalo takýchto odborníkov ako soľ. Kukorelliho čakala kariéra s dobrými vyhládkami. No už od roku 1939 sa začal zapájať do konšpiračnej činnosti protifašistického odboja, bol členom odbojových organizácií Flóra a Justícia.

Jeho odbojová činnosť sa však najväčšmi spája s partizánskym oddielom Čapajev, ktorý operoval na východnom Slovensku; zo štyroch partizánskych skupín, ktoré tu pôsobili, bol najpočetnejší i najsilnejší. Ľ. Kukorelli sa na východe Slovenska ocitol preto, lebo tamojší odbojár mu tu našli spoľahlivé zázemie, ktoré mu poskytovalo ochranu pred policajným prenasledovaním. V rokoch 1941 – 1942 bol totiž najprv vo vojenskej väznici a po prepustení ho sledovala tajná polícia. Napokon vydali na Kukorelliho zatykač a pátranie policajných služieb sa viedlo po celom území vtedajšej Slovenskej republiky.

■ V SLANSKÝCH VRCHOCH

Väzbám a prepojeniu medzi rodinami bývalých československých dôstojníkov a ich príbuznými komunistami vďačil Ľ. Kukorelli za to, že sa mu podarilo nájsť útočisko v Slanských vrchoch. Svedecké výpovede hovoria o jeho nenávisti voči fašizmu a aktívnej účasti na boji proti nemu – no napriek tomu nebol Kukorelli členom komunistickej strany. Rešpektoval však jej zástoj a úlohu v partizánskom hnutí, a tak sa aj stal náčelníkom partizánskeho štábu u čapajevovcov. Mal autoritu a povest človeka, „ktorý od začiatku ako letec odmietol bojovať po boku Nemcov. Mal kontakty s antifašistami na mnohých miestach Slovenska, partizánska skupina tak získala muža nielen s vojenskými, ale aj s organizátorskými vlastnosťami. Schopný organizátor vznikajúcu partizánsku skupinu zabezpečoval materiálne, finančne a spravodajsky. Keď ho v novembri v roku 1943 pri kontaktoch s odbojovými dôstojníkmi, od ktorých chcel získať zbrane,

zatkli v Hlohovci, podarilo sa mu utiecť. Pri ilegálnom pobyte na Orave sa zoznámil so sovietskym dôstojníkom, ktorý sa ukrýval pri Liptovskom Mikuláši, a s ním organizoval presuny sovietskych vojnových zajatcov z pracovného tábora na východné Slovensko“.

Pomery režimu na Slovensku boli ako ementálsky syr. Na Orave v Dolnom Kubíne sa napríklad skrýval sovietsky utečenec z transportu do Dachau s pomocou oficiálnych bezpečnostných zložiek štátu, žandárov a ich veliteľov, ktorí vlastne tvorili časti ilegálnej siete siahajúcej od východného Slovenska až po Oravu. Z ich súčinnosti sa podarilo tak ľuďom, ako aj potraviny, lieky, zbrane dostávať k partizánskym jednotkám. Celá táto sieť bola zmobilizovaná na pomoc partizánom na východnom Slovensku...

■ KONŠPIRAČNÉ SPOJIVÁ

Štefan Balberčák podrobne uvádza prepojenia, konkrétne mená, dátumy – je to precízny súhrn umožňujúci si predstaviť postupnosť celého košateho príbehu. Pracovný tábor v Ústí na Orave; záhrada evanjelickej fary v Sabinove; odbojové skupiny v Bratislave, Piešťanoch, Dolnom Kubíne, Prešove – to všetko sú miesta, kde Kukorelli mal kontakty, schôdzky, získaval finančné a materiálne prostriedky a zbrane.

Vedecká práca poskytuje vecný, neprifarbený obraz príprav povstania, zapojenie vojakov, občianskych, nekomunistických odbojových skupín, snahu dôstojníkov o koordináciu činnosti partizánov a armády a prípady, keď sa mali partizánske akcie podriadiť vojenskému veleniu.

A tu sa začína dráma zauzľovať a vrcholíť. Štúdia Š. Balberčáka sa nezaobera širšími súvislosťami povstaleckých plánov. Nehovorí o tom, aký význam mala rozsiahla ilegálna sieť pri prípravách akcií, v ktorých pôvodne mali slovenské jednotky otvoriť hranicu sovietskej armáde pri prechode cez Karpaty. Hovorí však o tom, ako už v novembri 1944 začali partizáni – vzhľadom na postup Červenej armády – prechádzať k sovietskej armáde. Jednou z príčin boli aj vystupňované protipartizánske akcie nemeckých vojsk. Sústreďenie

sa na osobnosť hlavného hrdinu je výhodou zamerania práce, pretože nám ukazuje časť dejín cez osud jedinca.

■ POSLEDNÝ BOJ

Nemecké vojská v súvislosti s očakávaným útokom sovietskej Červenej armády chceli za každú cenu pacifikovať prirfrontové tylo. To nútilo partizánske štáby hľadať východisko v prechode na sovietsku stranu frontu. Už v polovici novembra dostali rozkaz spojiť sa pri vhodnej príležitosti so sovietskymi vojskami. V oblasti Stropkov – Medzilaborce – Humenné bol najväčšou partizánskou jednotkou zväzok Čapajev. Jeho štáb mal tiež direktívu na prechod a spojenie sa s Červenou armádou, ale silné nemecké jednotky začali partizánov obkľučovať a 18. novembra v niekoľkých smeroch zaútočili na ich predpokladané sústreďenia. Pod týmto tlakom sa tri oddiely čapajevovcov začali sťahovať tam, kde bol štáb; na čele zväzku už boli sovietski velitelia – L. J. Berenštajn, J. S. Majorov a R. S. Kurov, pričom veliteľom štábu bol V. N. Kokin. Po vzájomnej porade sa rozhodli prelomiť obkľúčovanie a spojiť sa so sovietskymi oddielmi. Za operáciu niesol zodpovednosť náčelník štábu, a tým bol Ľ. Kukorelli. Zložitost a riskantnosť akcie si ťažko predstaviť – partizánov bolo okolo tisícpäťsto. Spoločne s nimi sa na pochod vydalo aj množstvo civilného obyvateľstva. Po dvoch dňoch zložitého presunu, počas ktorého ich nemecké jednotky ustavične prenasledovali, 24. novembra útokom v šírke asi dva kilometre prelomili hlavné nemecké postavenie medzi Haburou a Borovom a pri dedine Kalinov sa spojili s vojakmi 3. horského streleckého zboru sovietskej 1. gardovej armády, ktorým velil generál Vedenin...

Pri prechode prišlo v bohoch o život veľa partizánov i obyvateľov, medzi nimi aj náčelník štábu partizánskeho zväzku Čapajev – Ľudovít Kukorelli. Údaje na skromnom pamätníku na mieste, kde Kukorelli zahynul, hovoria o ďalších 375 padlých spolubojovníkoch. Kukorelliho pochovali v Habure. Pol roka po prechode frontu, teda v máji 1945, jeho telo exhumovali a pri pitve v Košiciach zistili, že ho usmrtila guľka zo zbrane, ktorú nepoužívali vojaci ani na jednej z bojujúcich strán!

„Kukorelliho smrť je dodnes zahalená tajomstvom, v literatúre sa všade uvádza, že zahynul za nevyjasnených okolností, po vojne sa poukazovalo na Štefana Kubíka, a to vo svedectve jedného radového partizána Jána Kaplača, člena zväzku Čapajev, ktorý tvrdil, že na

vlastné oči videl, ako pri prechode frontu proti Kukorellimu vypálil asi zo vzdialenosti dva metre do ľavého spánku“, uvádza Štefan Balberčák.

■ TREZOROVÝ DOKUMENT

V roku 1964 nakrúcal dokumentarista M. Slivka so Š. Kubíkom podľa scenára E. Kadnára film o Kukorellim. Oficiálna historiografia hovorila o „zblúdilej guľke“. E. Kadnár sa k tejto otázke pre nedostatok faktov nevyjadruje. Lenže po roku 1989 sa vynorili svedectvá M. Slivku, získané pri nakrúcaní filmu. Svedkovia ich vtedy vyrozprávali rovno na kameru. Podľa nich Kukorelliho zastreli zakerne člen brigády Čapajev, jeden z partizánov, ktorý deň predtým popravil piatich členov brigády, podľa priezvisk všetko Rusov. Film podľa výpovede M. Slivku sa ako celok nikdy nedostal na obrazovku, nepremietal sa. Autorov, slovenských dokumentaristov, však po čase navštívili dvaja sovietski vojenski historici, muži v civile, v sprievode našich, takisto v civile, celý film si nechali premietnuť – a po čase filmová výpoveď zmizla a nie je jasné, kde sa dnes nachádza.

A tu sa začína alebo končí pátranie historikov a vyjasňujú sa nezodpovedané alebo nezodpovedateľné otázky: „Historikom zaoberajúcim sa Slovenským národným povstaním je známe, že v brigáde Čapajev príchodom Viktora Nikolajeviča Kokina, dôstojníka NKVD, vznikli spory – dôležité však je, prečo kapitán Kokin bol na Slovensku a rozhodol sa tu zostať. Mal jasne a časovo stanovenú úlohu organizovať a viesť partizánske hnutie nielen na Slovensku, ale aj v Maďarsku. Tam sa však nedostal, tam obyvateľstvo nebolo tak prosovietsky naladené ako u nás. Preto by tam mal problémy vôbec prežiť, kým na Slovensku mal voľné ruky, bolo to výhodné a nerisikoval život – také zbabelé bolo celé jeho pôsobenie na našom území. Tu si budoval kariéru na úkor iných, zo zisťovaných dôvodov rozpútal represálie vo vlastnej skupine. Nechal vraždiť bez dokázania viny a za tieto činy sa nedostal ani len do väzenia. Nikto nepovedal, aký podiel na všetkom má Kokin. No v roku 1965, po tom, čo vznikol dokument Slivku a Kubíka, ho degradovali a odňali mu všetky významnenia a piatich popravených – Luneva, Cepkova, Miťajeva, Kuriačeva a Bachmutského – rehabilitovali.“

Dnes prevláda názor, že hrdina SNP Ľudovít Kukorelli bol zavraždený na priamy príkaz Kokina, aby nemohol vypovedať o neslýchanej likvidácii štábu partizánskej brigády Čapajev.

Na tomto mieste zahynul Ľ. Kukorelli.

Matičiarci a turisti pokračujú vo vzácnej tradícii Národný výstup na Kriváň 2012

Text a foto: Jozef LUKÁČ

Na tradíciu národných vychádzok na Kriváň, ktoré štúrovci výstupom začali v roku 1841, nadviazal tohtoročný národný výstup. Uskutočnil sa 18. augusta 2012 a bol venovaný 100. výročiu národnej púte národovcov na vrchol Kriváňa na čele s biskupom ECAV Jurajom Janoškom. V rámci Mikulášskeho leta sa v podvečer 17. augusta 2012 na nádvorí Múzea Janka Kráľa na Námestí osloboditeľov v Liptovskom Mikuláši uskutočnilo slávnostné otvorenie podujatia.

Prítomným účastníkom otváracieho ceremoniálu sa prihovoril primátor mesta Liptovský Mikuláš Alexander Sľafkovský, predseda Matice slovenskej Marián Tkáč a za Klub slovenských turistov Jindřich Racek. V rámci kultúrneho programu potom svojím vystúpením mimoriadne zaujalo Divadlo z pasáže zo Žiliny, v ktorom účinkujú zdravotne postihnutí herci.

Už zavčasu sviežeho tatranského rána sa 18. augusta 2012 na chodníkoch od Troch studničiek a Jamského plesa hadili mnohopočetné zástupy milovníkov vysokohorskej turistiky zo všetkých kútov našej vlasti. Nechýbali ani turisti zo zahraničia, z ktorých mnohí boli prekvapení množstvom účastníkov – bolo ich viac ako päťsto.

Medzi vlajkami so štátnym znakom s dvojramenným krížom viali aj matičné, ktoré reprezentovali nemalé zastúpenie matičiarov. Medzi nimi už po štyridsiaty raz vystupoval Dušan Kubinec, au-

Účastníkov výstupu na Kriváň bolo viac ako päťsto.

tor dreveného cyrilo-metodského kríža ochraňujúceho všetkých, ktorí vystúpia na symbol Slovenska. Na vrchole Kriváňa už tradične nechýbali pracovníci Matice slovenskej.

Účastník, ktorý si zakúpil účastnícky lístok, dostal od obetavých členov

Klubu slovenských turistov Liptova v Daxnerovom sedle patinovaný výstupový odznak.

O jedenástej hodine pri ľahko sa prevažujúcej hmle a predierajúcej sa snečnej lúčoch znela z nespočetných hrdiel oduševnených účastníkov národ-

ného výstupu nad tatranskými štítmí a strmými roklami hymna Slovenskej republiky. Po prednesení básne Marekom Nemcom, členom výboru Matice slovenskej, prítomným sa prihovorili zástupca primátora mesta Liptovský Mikuláš Jozef Repaský a členka výkonného výboru Klubu slovenských turistov Zuzana Jendželovská. Za Maticu slovenskú vystúpil a slávnostný akt uvádzal Jozef Lukáč. Účastníkov národného výstupu pozval na jeho budúci ročník, ktorý sa bude niesť v znamení 150. výročia založenia Matice slovenskej. Hymnickou piesňou Kto za pravdu horí bola ukončená oficiálna časť národného výstupu.

Po prehupnutí dňa do druhej polovice sa sice vrchol Kriváňa vnoril do oblakov, ale účastníci schádzali do slnkom zaliatej očarujúcej podtatranskej prírody unavení, no vnútorne posilnení svojimi pocitmi a zážitkami z náročného výstupu a zostupu.

Záverečné ukončenie národného výstupu na Kriváň sa uskutočnilo v ATC Račkova dolina zapálením vatry, pozdravením prítomných starostom obce Pribylina Milanom Kohútom a predsedom Klubu slovenských turistov Liptova Jánom Kamienom a hudobným programom. Finančne podujatie podporili Neografia, a.s., Martin a Vydavateľstvo Matice slovenskej.

Matica slovenská nezabudla na 74. výročie úmrtia Andreja Hlinku

Dôstojná pietna spomienka v Bratislave

Snečné letné popoludnie a vyše sto prítomných národovcov, množstvo kytíc, vencov, slovenských i matičných zástav. Taký pohľad sa naskytol všetkým okoloidúcim pri Parku Andreja Hlinku v bratislavskom Ružinove vo štvrtok 16. augusta. Pri príležitosti 74. výročia úmrtia jednej z najvýznamnejších osobností modernej slovenskej histórie odzneli citlivé slová i podnetné myšlienky.

Pietnu spomienku zorganizovala Spoločnosť Andreja Hlinku a Dom Matice slovenskej v Bratislave v spolupráci s Mestskou časťou Bratislava-Ružinov, Bratislavským samosprávnym krajom a Rímskokatolíckym farským úradom Bratislava-Prievoz. Zhromaždených vlastencov prišli podporiť okrem iných vzácných hostí aj vedúci Kancelárie prezidenta Slovenskej republiky profesor Milan Čič a starosta mestskej časti Ružinov Dušan Pekár.

Keď odznela prítomnými zborovo zaspievaná slovenská hymna, pripomenul na úvod význam Andreja

Hlinku profesor Milan Čič. Zdôraznil, že novodobé dejiny Slovákov jednoducho nemôžu opomenúť na jednom z prvých miest menoslovu našich dejateľov Andreja Hlinku, aj keď sa o to snažili mocipáni pred novembrom 1989. V hlavnom prejave predsedu Matice slovenskej Marián Tkáč zdôraznil, že snahy o zľahčovanie či dokonca pošpinenie odkazu Andreja Hlinku tu boli v minulosti a pretrvávajú do súčasnosti. Pripomenul aj fakt, že v časoch, keď pôsobil ako viceguvernér Národnej banky a rozhodovalo sa o podobe našich bankoviek, musel sa neraz sporiť s neprajníkmi, pre ktorých

bol Hlinkov portrét na tisícikorunovej bankovke doslova červeným súknom.

Matičiarci pod pomníkom A. Hlinku v bratislavskom Ružinove.

Na záver svojho prejavu pripomenul Marián Tkáč, že vernosť odkazu národovca a kňaza Andreja Hlinku je jedným z pilierov seba-vedomenia Slovákov, a neodpustil si krátku poznámku k verejnoprávnym médiám, ktoré nielen túto akciu obišli už tradične bez povšimnutia. Celú pietnu spomienku ukončila napokon slávnostná bohoslužba v Kostole sv. Vincenta de Paul.

Text a foto: (mab)

Hrušovská dedina ponúkla folklór, pesničky i tradičné jedlá

Hontianska paráda v Hrušove

Igor KOVAČOVIČ

V dňoch 17. - 18. augusta 2012 v Hrušove sa uskutočnil veľmi vydarený 17. ročník jedného z najznámejších a možno povedať aj najvýznamnejších sviatkov tradičnej ľudovej kultúry na Slovensku v tom najširšom rozsahu Hontianska paráda. Opäť to bola paráda so všetkým, čo k nej patrí – nádherné prostredie hrušovských lazov i dediny, výborne premyslená a aj vykonaná organizácia celého podujatia, jedinečná dramaturgia scenárických programov.

Už pri vstupe do dediny sa mohli návštevníci oboznámiť s priebehom tradičnej ručnej žatvy a mlátenia obilia, pečením chleba a lepníkov v kamených peciach či vidieť opracovávanie dreva a kameňa, stavbu uhliarskej míle a výrobu dreveného uhlia. Hrušovská dedina bola pripravená v každom kúte prijať hostí v Čebovskom, Pukanskom, Sebechlebskom, Hrušovskom, Moraváckom, Staroslovienskom, Záhorskom, Gazdovskom, Hasičskom, Haluškovom, Krošniarskom, Páleníčiarom, Polovníckom, Pufancovom, Mládenecskom, Vinárskom, Medovom a ďalších dvoroch pri dobrom posezení s pesničkami a pri ochutnávaní jedál.

V rozhlasovom dvore sa počas druhého dňa uskutočnil maratón ľudových piesní, čo bol pokus o stanovenie rekordu v nepretržitom spievaní ľudových piesní, do ktorého sa zapájali nielen

účinkujúci so svojimi muzikantmi, ale aj mnohí obdivovatelia ľudovej piesne so sprievodom ľudovej hudby Mira Kapca. V amfiteátri sa uskutočnilo sedem programov, pričom každý deň sa začínal koncertovaním ľudových muzík. Piatkový večer 17. 8. otvoril detský súbor Ragačinka a skupina Hrušov pásmom s názvom Pri mašine. Domáce kolektívy v ňom nielen priblížili zvyky súvisiace so záverom žatevných prác, ale si verejne uctili aj pamiatku vzácných osobností Hrušova, ktoré sa počas mnohých rokov zaslúžili o uchovanie bohatstva ľudovej kultúry Hrušova i o profiláciu Hontianskej parády. Verejné poďakovanie a uznanie za všetky doterajšie roky i priateľstvo so Slováckmi v zahraničí zvýraznilo udeľenie Pamätnej medaily francúzsko-slovenského priateľstva. Skupine a obci ju odovzdal riaditeľ Krajanského múzea Matice slovenskej Daniel Zemančík.

Mimoriadnemu záujmu divákov sa tešili programy horehronskej piesne. V prvej časti vystúpili na vysokej umeleckej úrovni ženská spevácka skupina Trnky z Banskej Bystrice a tanečná skupina súboru Partizán zo Slovenskej Lupče. Druhá časť programu otvoril populárny spevák horehronských piesní Ján Ambróz s ľudovou hudbou Borievka. Atmosféra v hľadisku bola výnimočná, diváci si spolu spievali skoro všetky piesne a pri záverečnej Na Kráľovej holi povstal celý amfiteáter a ľudia si vyžiadali od Jána Ambróza opakovanie ďalšej a ďalšej pesničky.

Druhý deň, 18. 8., sa divákovi v amfiteátri v programe Zvítanie v Honte predstavil najskôr súbor Hont z Krupiny so svojimi hosťami – súborom Senior Družba Trenčín, speváckou skupinou Vranky z Nitry, súborom z Moravskej Novej z Česka, Jakšič z Chorvátska a skupinou gajdošov SHS. Divákovi zaujali dva programy – Deti a tradi-

cie, kde súbory Turiec z Martina a Ragačinka z Hrušova za prítomnosti predsedu MS Mariána Tkáča uvítali hosťujúce detské kolektívy z Grécka, Rakúska, Rumunska, Turecka a Nemecka. Potom sa v programe Na pasení so zaujímavým scénickým spracovaním pastierskych zvykov a tancov predstavili folklórne skupiny z Chrenovca Brusna, Jaroku, Kokavy nad Rimavicou, Polomky, Zlatých Moraviec a Podzámčoku.

Záver celého večera, a tým aj tohtoročnej Hontianskej parády patril skupinám z hontianskych obcí – z Dačova Lomu, Domadic, Hontianskych Nemiec, Chľaba, Litavy, Lackova, Krupiny, Neničiek, Příbeliec, Plachtiniec, Prenčova, zo Sazdíc, Sebechlieb, Senohradu, z Veľkých Túroviec – a súboru Kríšan z Veľkého Kríša v programe Od prameňa k plameňu. Mimoriadne zaujímavým spôsobom plným vážnosti predstavili zvyky a obyčaje obcí Hontu „okorenené“, vzácnym ľudovým humorom, ktorým si zvykli naši predkovia spríjemňovať mnohé zložité chvíle života. Po nich sa svojim programom Toto je ten chodník divákovi predstavil jeden z najlepších slovenských folklórnych kolektívov súbor Vršatec z Dubnice nad Váhom. Veľmi dôstojným spôsobom zavŕšil programy Hontianskej parády, za ktorú sa patrí hlboko pokloniť a poďakovať každému, kto prispel k jej jedinečnému vyznaniu.

V Liptovskej Tepličke sa v prvý augustový víkend uskutočnil 17. ročník folklórnych slávností pod Kráľovou hoľou s podporou Prešovského samosprávneho kraja, Ministerstva kultúry SR a Matice slovenskej. Na otvorení v obecnom amfiteátri sa zúčastnil aj predseda MS Marián Tkáč.

Folklórny festival pod Kráľovou hoľou

Obec s charakteristickými pivničkami vyhlbenými v kopcovitom kraji pripravila pre návštevníkov festivalu zaujímavé podujatia. V priestoroch ZŠ Mons. Štefana Nahálku to bola výstava krojovaných bábik z celej podtatranskej oblasti. Ucelenú výstavu ponúkla aj známa tvorkyňa bábik Mária Lenková z MO MS v Poprade. Oblečená do východniarskeho kroja ukázala svoje dielko v plnej kráse.

V stodole vystavoval svoje drevozreby Miloš Semančík rovnako z popradkej Matice. Ľudoví umelci v stánkoch ponúkali tradičné umelecké výrobky – tkané koberce i plátenné odevy, hlinené nádoby, drevené hračky, chutný ovčí syr, bryndzu a produkty zo salaša.

V Tepličkej izbe miestni uchovávajú v rodinných truhliciach predmety denného života hospodárskych usadlostí, pôvodné náčinie, zariadenie izby, kuchyne, náčinie na spracovanie ľanu po domácky a fotografie zo starých čias, ktoré dokumentujú trudný zápas Tepličanov o životy v tvrdých, nehostinných horských podmienkach.

Blízko k Pánu Bohu si táto obec zaslúži prívlastok Boží kút. Pri otvorení festivalu sa nám naskytol pohľad na všetky generácie Tepličanov účinkujúcich v súbore Tepličan a Turnička. Pán starosta s pohnutím vyzval prítomných, aby si uctili pamiatku nositeľky ľudových tradícií v obci Máriu Janíkovú, čo Tepličania s uznaním preživali. Svätá omša nasledujúceho dňa v amfiteátri bola za nositeľov ľudových tradícií. Scenár vychádzal z kolobehu pastierskeho života, kontrovali mu deti verne znázorňujúce ovce (s podareným bláchaním a zvoncami). Domáckich vystriedal na pódiu súbor Goral zo Ždiaru, ktorý priniesol na javisko humor spojený s hrami a zábavami v tejto oblasti.

Horehronci mali pech, keď im do ich vystúpenia rušivo zasiahla búrka, mračky sa už pár hodín kopili na miestach, odkiaľ zvyčajne prichádza, a neminula ani tentoraz sklamaných účastníkov.

V amfiteátri ostali sledovať program iba skalní vystrojenci dažďa a nepohody. Za vytrvalého dažďa vystúpili FS Bacúšan, Javorina, Vrchovina, Topľan a Trňačan.

Viacerí hľadali úkryt v drevených prístreškoch, odkiaľ sa ozýval spev slovenských ľudových piesní. Najvytrvalejší boli Vikartovčania a Hranovníčania. Vo svojom stánku ponúkali fantastické pravé slovenské pirohy aj s dávkou humoru. Vedľa spievali Slovenky z Popradu a oproti sa ozývali mužské hlasy obracajúce sa ku Kráľovej holi. Po oslobodzujúcom daždi ulica k amfiteátru sa opäť zaplnila návštevníkmi a amfiteáter sa rozozvučal s novou silou. Mládež sa hrnula vypočuť si skupinu Lojzo.

Druhý festivalový deň potešil početných účastníkov festivalu, keď sa v plnej nádhre rozvinul sprievod obcou. Potom už javisko patrilo deťom z detského súboru Venček z Popradu a Turničke z Liptovskej Tepličky.

V speve a tanci sa opäť stretli tri regióny – súbory Tepličan, Čierny Balog (Horehronie), Harichovčan (Spiš), Stráne z Važca, Tanečník z Oravskej Lesne. Vo večernom programe vystúpili FS Trňačan, Hornád z Košíc a Marina zo Zvolena.

Ludmila HREHORČÁKOVÁ

OČAMI MATICE

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Výlet do Chorvátska

Ak sa pálime pri chorvátskom mori, možno ani nešípime o slovensko-chorvátskych súvislostiach z minulosti. O tom, že Slováci boli chorvátskymi biskupmi, ale aj o tom, že zrušenie Matice slovenskej tiež trochu súviselo s Chorvátskom. Poslednou zámenkou na jej zrušenie bola totiž účasť jej zástupcov na otvorení Chorvátskej univerzity v Záhrebe 19. októbra 1874. František Sasínek pripil na zdar univerzity takto: „Slovutní páni! Ráče dovolíť, aby som ako Slovák a vyslanec Matice slovenskej predniesol prípitok. Ak je pravdou, čo píše cisár Konštantín Porphyrogenetes, že praotcovia Chorvátov spopod našich Karpát vyšli a usadili sa na Sáve: Chorváti, ste bratia naši podľa krvi! My stávame sa teda za také právo: Dávam, aby si dal. My sme vám dali telo, vy dajte nám ducha, lebo ako telo bez duše mŕtve je, tak aj národ bez vedy mŕtvy je. To je slnko osvetly, ktoré dnes vyšlo nad Záhrebom, nech zasvieti aj nám Slovákom. Z tej príčiny neviem svoj prípitok, ktorý prinášam na zdar univerzity Franka Jozefa, lepšie zakončiť ako tými svätými slovami: Dajte nám z vášho oleja, lebo naše lampy hasnú.“

„Živel!“ povstala tleskal priateľ Slovákov biskup Strossmayer aj ostatní. Všetci chápali, že Sasínek myslel na práve zrušené slovenské gymnáziá.

Uhorský (maďarský) minister sa naňho sťažoval, že zahanbil maďarských predstaviteľov. Dňa 18. februára 1875 Matici zakázali konať výborové zasadnutia aj valné zhromaždenie. A potom prišiel jeden piatok v novembri 1875 a Matica slovenská sa nadhlo dostala do kómy. Maďarská vláda jej zakázala činnosť, zhabala jej všetok majetok a odovzdala ho povestnej FEMKE, Hornouhorskému vzdelávaciemu spolku v Nitre, ktorý neváhal dokonca vyvážať do Maďarska slovenské deti.

Ak ste (boli) pri chorvátskom mori, myslíte aj na to.

POZVÁNKA

Panslovanská únia pripravuje konferenciu o vzniku druhej Slovenskej republiky Slováci a ich národné bytie v Európe. Je zameraná na svedectvá niektorých priamych účastníkov procesu obnovovania slovenskej štátnosti začiatkom 90. rokov minulého storočia a jej rokovanie sa uskutoční 8. septembra tohto roku. V pozvánke a v pripravovaných dokumentoch konferencie organizátori uvádzajú: „Prijatie slovenskej ústavy bolo štátoprávnou podmienkou obnovenia slovenskej štátnosti a spolu s Deklaráciou Slovenskej národnej rady o zvrchovanosti Slovenskej republiky vytvorilo politickú realitu, ktorej výsledkom bol vznik druhej Slovenskej republiky.“

(se)

PREDPLATNÉ NA ROK 2012

Ročné predplatné 26 €
Polročné predplatné 13 €
Štvrťročné predplatné 6,50 €
Slovenské národné noviny si môžete objednať aj na tel. číslo 043 / 4012 837 a na adrese
snnredakcia@matica.sk

Od našich matičných prispievateľov z celého Slovenska Spod spravodajského pera

■ DEŇ OTVORENÝCH DVERÍ

Dňa 3. 8. 2012 sa v Dome Matice slovenskej v Spišskej Novej Vsi konal Deň otvorených dverí. Tento deň zorganizoval Dom Matice slovenskej v Spišskej Novej Vsi pri príležitosti Dňa Matice slovenskej. Všetkých prítomných návštevníkov na úvod srdečne privítal riaditeľ DMS v Spišskej Novej vsi Rastislav Zacher, ktorý zdôraznil poslanie, úlohu a význam Matice slovenskej práve v súčasnej dobe. V rámci Dňa otvorených dverí boli širokej verejnosti sprístupnené všetky priestory Domu Matice slovenskej v Spišskej Novej Vsi. Okrem iného zaznela prednáška o Matici slovenskej, o činnosti a aktivitách tohto Domu. Predsedníčka MO MS v Spišskej Novej Vsi Jolana Prochotská prítomných informovala o aktivitách a bohatej činnosti MO MS Spišská Nová Ves. Zároveň všetkých zúčastnených pozvala na ďalšie podujatia, ktoré tento miestny odbor pripravuje. Najbližšie to bude Gruľový dzeň na Spišu, ktorý sa uskutoční 22. 9. 2012. Vďaka podpore Domu Matice slovenskej v Spišskej Novej Vsi sa môže v jeho priestoroch realizovať aj Divadlo Kontra. Návštevníci tak mohli počas tohto dňa zavítať aj do týchto priestorov. Vedúci divadla a zároveň herec Divadla Kontra P. Čizmár prítomných informoval o činnosti tohto divadla. Pri príležitosti Dňa otvorených dverí pozval širokú verejnosť na predstavenie tragickej monodrámy pod názvom Nenávidím, ktorá sa uskutočnila vo večerných hodinách.

Rastislav ZACHER

■ SVIATOK NOVÉHO CHLEBA

V nedeľu 29. júla 2012 sa v Dražovciach konala oslava nového chleba. Pred začiatkom bola v kultúrnom dome vernisáž obrazov Eduarda Domana,

ktorú otvoril predseda Matice slovenskej Marián Tkáč a predsedníčka OZ Tradícia Miroslava Zaujcová. Predseda MS zagratuloval vystavovateľovi a poprial mu veľa ďalších úspechov v jeho tvorbe. Potom už nastúpili ženci a žnice z FSK Tradícia z Dražoviec, v speve a radosti, so žatevným vencom, s láskou a umom uvitým, aby ho mohli odovzdať gazdovi na znak skončenia žatvy. A nielen veniec, ale aj klásky, ktoré pozbierali zo žatevných polí, lebo škoda každého klasu, ktorý by navničo vyšiel. Radosť z tohto aktu bola nevýslovná, ženci a žnice zatancovali, aj gazdu povykručali, aj drevákový tanec zatancovali. Tešili sme sa s nimi, lebo tá radosť bola prirodzená a nevyumelkovaná. Spev žatevných piesní, veselých i žartovných, sprevádzal tanečné kroky. A bolo si treba aj hostí uctiť – chlebom a soľou. Mladé folkloristky ponúkali návštevníkov týmto darom božím s radosťou a láskou. Tentoraz organizátori pozvali na sviatok nového chleba do Dražoviec aj folkloristov z Poľska. Folkloristi z Podgorzania zatancovali, zaspievali i zavtipkovali, priniesli trochu poľského temperamentu, tanca a veselej mysle. Žatva sa vydarila, podujatie sa skončilo, ale v takej domácej a milej atmosfére, aká bola tu v Dražovciach, sa ani folkloristom nechcelo rozísť, roztancovali sa pred kultúrnym domom a vytvorili veľmi milú a domácku atmosféru. Lebo to nie je len o žatve, o tanci a speve, ale aj o priateľstve a láske k svojmu folklóru a k svojim tradíciami.

Milan HLŔŠKA

■ ŠTVRTÝ ROČNÍK SPLAVU HRONA

Každý Dúbravčan pozná náš folklórny súbor Klnka, ktorý takmer pri každej slávnostnej príležitosti v našom regióne odovzdáva ľuďom radosť a pekný

umelecký zážitok. Za uplynulý rok absolvovali sedemdesiatdva vystúpení, ktoré hovoria o ich úsilí a snahe šíriť ľudové umenie. Po náročnom uplynulom roku (Malta, Argentína, Borneo) tento rok považuje manažér súboru P. Saňka za oddychový. Napriek tomu sa musí vedúca súboru postarať o celkové vybavenie krojov, ich inventarizáciu a doplnenie. Vystúpenia Klnky v priľahlých regiónoch, ako napr. Rohožník, Lamač, Plavecký Štvrtok, vystriedal Medzinárodný festival v Sarajeve, kde medzi osemnástimi súbormi z rôznych krajín reprezentovali Slovensko veľmi dobre. Po skončení prezident festivalu v hodnotení napísal: „Ste prvým folklórnym súborom, ktorý predviedol svoj program u nás. Väčších profesionálov na javisku aj v správaní sme zatiaľ nemali, a preto sme sa rozhodli, že budeme v budúcnosti pozývať aj ďalšie slovenské súbory.“ Okrem tohto vystúpenia sa Klnka zúčastnila na festivale Májčiek v Čechách na Morave v meste Zlín. ZUŠ Eugena Suchoňa v našom obvode dosahuje veľmi dobré výsledky a pod ich zastrešením participuje i DFS Klnka. Preto sa primátor Bratislavy Milan Ftáčnik rozhodol, aby ľudové umenie v Moskve reprezentovali ZUŠ E. Suchoňa a naša Klnka. V auguste teda budú našu vlasť reprezentovať v hlavnom meste Ruska. Vyvrcholením sezóny bude Festival Mravenec na Kamenom mlyne 15. 9. 2012. Organizuje ho Občianske združenie Švrčtan a garantom je I. Saňková a P. Saňka. Podujatie priniesie kus slovenského ľudového umenia, bude zaujímavé a pestré. Odporúčame ho vidieť všetkým, ktorí milujú ľudový folklór.

Kveta SLYŠKOVÁ

V SNN 35 si prečítate:

■ Stratí maďarský politik P. Csáky slovenské občianstvo? ■ Minister Dušan Čaplovič o športových školách. ■ Čo nám prinesie nový Zákonník práce? ■ Aká je cyrilo-metodská tradícia na Slovensku?

Karikatúra: Peter GOSSÁNYI

Doktor, len čo prestanem okrádať štát, mám abstinenčné príznaky.

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupcovia šéfredaktora Michal BADÍN a Emil SEMANCO. Sídlo: Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Tel: 021 52 96 57 52. Administrácia: Matica slovenská, Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Ján ČOMAJ, Roman MICHELKO, Ján JANKOVIČ, Drahošlav MACHALA, Pavol MAČALA, Andrej STRÝČEK. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranična.tlac@slpost.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciam. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.

MO MS Košice III. a DMS Košice v spolupráci s košickým tanečným klubom Step by step zorganizovali od 14. – 23. júla 2012 stretnutie detí a mládeže v prekrásnom prostredí horského rekreačného strediska Drienica-Lysá. Program letných tvorivých dielní takmer tridsiatky prázdninujúcich školákov pod názvom Leto letkom s kreatívnym svetom sa niesol v znamení tvorivosti, pohybu a zábavy. Bolo z čoho vyberať.

Desať dní v Drienici

Dopoludňajšie aktivity vyplnila škola tanca Hip-hop, latino, disco a kreslenie kombinovanou technikou. Popoludňajšiu činnosť otvárali každodenné návštevy bazény a cvičenia s prvkami akrobacie na trampolíne. Nechýbal turnaj vo futbale, vybijanej, veselé olympiáda a rôzne zábavné hry a súťaže v príjemnom prostredí horského športového areálu. Mimoriadnej pozornosti sa tešili Art-dielne s batikovaním tričiek, ktoré sa stalo hitom, a divadelná dielňa Buratino s autorským kolektívnym predstavením Karate Kid.

Svoje čaro mali prípravy na večerný program plný zábavy, ktorý bol každý večer iný: karneval, Partička, disco s kvízom Rozum do vrečka. Členky lektorského tímu Klára Sádová z košického DMS a choreografka tanečného klubu Step by step Veronika Andrejková z Košíc do bohatého programu pohotovo zaradili besedu na matičnú tému pod názvom Čo znamená slovo Matica?

Čas prázdninového stretnutia sa pomaly naplnil, až prišlo posledné ráno pobytu, ale nikomu sa nechcelo ísť domov. Dvanásťročná Košičanka Natália Bednárová za všetkých vyslovila organizátorom poďakovanie, ale aj želanie zároveň: „Ďakujeme, bolo nám naozaj úžasne a každému by som priala prežiť také leto. Nech sa na budúci rok opäť stretneme, ale na dvadsať dní.“

„Mladší aj starší školáci sa realizovali v rôznych činnostiach a postupne odhaľovali svoj skrytý talent. Niektoré deti sa naučili tancovať, niektoré spievať, iné majú talent na kreslenie, maľovanie a niektoré sú nádejnými športovcami. Veľa detí pritom našo samých seba a nebáli sa prejaviť, čo nás ako organizátorov potešilo,“ povedala Andrea Andrejková, vedúca prázdninových tvorivých dielní a predsedníčka MO MS Košice III., pred záverečným predstavením rodičov. „Myšlienka urobiť z tohtoročného letného stretnutia v Drienici tradíciu je nám s košickým DMS blízka. Prázdninovými aktivitami hľadať talenty, podporovať v tvorivosti a zároveň rozširovať rady členov Klubu mladých matičiarov.“

Klára SÁDOVÁ